

VÄRMLANDS ANOR

Nr 2 Juni 2020 Medlemstidning för Värmlands Släktforskarförening Årgång 37

Vi hoppas väl alla på en fin sommar, där det blir tillfälle för bad och inte bara fotbad i en älv.

Elever vid Norra Eds skola i Kila badar fötterna i Bunäsälven. Året är troligen 1917. Namnen har nedtecknats ca 60 år senare av Anna Peterson, som själv är med på bilden. Ordningen de nedtecknats i nödvändiggör viss tolkning över vem som är vem.

Alma Lidén var troligen ganska tillfällig som lärare. Hon var vid tiden skriven i Ånimskogs socken, där hon verkade som lärare.

Vikariatet i Norra Ed kan säkerligen ha att göra med att ordinarie lärare Julia Petersons hälsa kan ha varit vacklande, hon avled 1921, 55 år gammal. Hon efterträddes definitivt 1919 av Harald Edvin Gäwert som förutom folkskollärare även var klockare och organist och hans hustru Tyra Amanda (f Samuelsson), också folkskollärare. Alma Lidéns tvillingsyster Agnes var vid tiden bosatt i Norra Ed och verksam som barnmorska. Båda kom ursprungligen från Holmedal.

Med ryggen mot fotografen: Astrid Kihlberg (g. Åckander), Norra Ed.

I vattnet från vänster: Karl Olsson, Stora Backa (?), Irmgard Reuter, Södra Ed, Annie Sand (g. Hillin), Stora Kleven, Artur Fransson, Kållerud, Rut Johansson, Södra Ed, Fritiof Kihlberg, Norra Ed, Vera S (?), Anna Peterson, Norra Ed, Linnea Jansson, Stora Kleven, Hilda Gustafsson, Stora Backa, Elin Berg/Eskfeldt, Gambol, Elisabet "Lisa" Olsson (g. Östlund), Södra Ed och Alma Lidén.

Bilden är tillhandahållen av Tomas Janson, Kila, som också utforskat namnlistan.

Värmlandsanor

Författarna ansvarar för riktigheten i artiklar. Citera gärna VärmlandsAnor, men glöm inte att ange källa. Eftertryckav texter endast med författarens tillåtelse. Redaktionen förbehåller sig rätt att redigera insända bidrag.

ISSN 1400-1047 Upplaga 1700 ex, 4 ggr/år

Ansvarig utgivare och redaktör

Carl-Johan Ivarsson, Finnögatan 4 B, 614 33 Söderköping Tel 070-2253245, redaktor@varmlandsrotter.se

Layout

Kerstin Osterman, KEOZ, Skattkärr

Tryck

City Tryck i Karlstad AB

Föreningsfakta

Föreningen bildades 1983 och har till ändamål att stödja och stimulera intresset för släkt- och hembygdsforskning i Värmland och förena dem som delar detta intresse.

Föreningens adress

c/o Lars-Göran Jansson, Ingalills väg 10, 656 38 Karlstad. Tel. 054-83 75 81 E-post: ordforande@varmlandsrotter.se

Organisationsnummer 87320-6897

Medlemsfrågor

Elisabeth Björkman: medlem@varmlandsrotter.se

Medlemsavgift

Medlemsavgiften är 170 kr för ordinarie medlem och 60 kr för familjemedlem till svenskt plusgiro 46 96 60-5.

Medlemmar i Norge betalar 220 norska kronor till norskt postgiro 7877 08 16652.

Hemsida och e-mail

www.varmlandsrotter.se

e-mail vsf@varmlandsrotter.se

Föreningens styrelse

Ordförande Lars-Göran Jansson, Ingalills väg 0, 656 38 Karlstad. Tel. 054-83 75 81

Vice ordförande Britt-Marie Johansson, Bokliden 4, 667 33 Forshaga Tel. 070-530 63 30

Sekreterare Gunnar Jonsson, Sveavägen 6 C, 661 41 Säffle. Tel. 0533-05 59

Kassör Elisabeth Björkman, Önerud 161, 655 91 Karlstad. 054-53 90 74

Ledamöter

Eva Lejrin, Orrholmsgatan 3, lgh 1603, 652 15 Karlstad. Tel. 070-6859960

Sonja Skagerud Östlund, Cederroths väg 1, 663 33 Skoghäll. Tel. 054-51 73 34

Ulf Fritzon, Forsgatan 8, 667 34 Forshaga Tel. 070-530 14 15

Berith Hemmingberg, Smedsgatan 9 A, 684 30 Munkfors Tel. 076-914 01 97

Monika Becker, Svenshult 310, 663 91 Hammarö, tel 070-2943436

Lars Wahlmark, Krontorpsvägen 9 B, 681 60 Kristinehamn, tel 070-6971903

INNEHÅLL

- 3 ”Hök på Ekesberget” – en seglivad fantasiprodukt
Lars Erik Westlund
- 6 När Adolf Sandelin grundade Segerfors bruk,
Lennart Wettmark
- 8 Vägen förbi Grums i gammal tid, *Staffan Myrenberg*
- 10 Jakten efter den skogsfinska släkten Raatikainen,
Bo Hansson
- 12 Kan en vägsträcka vara ett kulturarv? *Bertil Olsson*
- 13 Ur andra medlemsblad
- 14 Smeden Lars Stålhandske, *Monika Becker*
- 17 En helt vanlig gravsten
Karin Larsson
- 18 Hälsningar från förr i tiden... av Mai Hedin,
(Recension)
- 18 Ordförande har ordet
- 19 Antavla nr 232
- 22 Antavla nr 233
- 24 Höstens program 2020

Redaktörens ruta

Det här blev våren, då ingenting blev som vi planerat. Vi lärde oss vad en pandemi innebär. För många har det varit en vår kännetecknad av oro, ensamhet och för en del sjukdom och till och med död och sorg.

I dag finns det ändå goda förutsättningar att kunna arbeta på distans – själv har jag undervisat mina gymnasieelever med datorns hjälp i 1½ månad när detta skrives. Möten har bokats om till nätmöten men alla evenemang som innebär större publik har fått ställas in eller skjutas på framtiden. Vi är ju också privilegierade med att ha en hobby som kan bedrivas utmärkt från hemmakontoret.

När alla vill veta hur framtiden skall bli – hur länge kommer detta att vara, hur många kommer att bli sjuka, vilka riskerar att dö och när kan vi återgå till ett mer normalt liv – så finns det en del ledtrådar i historien. Epidemier grasserar men tar faktiskt slut – även före vaccinets tid.

En vanlig utgångspunkt är spanska sjukan för 102 år sedan. Ju mer jag läst om den på sistone, har jag förstått dess oerhörda konsekvenser. Vi släktforskare har förstås också mött epidemier som kolera och rödsot, men alla har också en släkting som dött i tuberkulos. Vi vet idag att en av historiens mest fruktade sjukdomar, spetälska, inte är särskilt smittsam och kan botas.

Medicinens framsteg har gjort att många av historiens smittsamma och dödliga sjukdomar idag är lätta att behandla. Vi kan inte veta hur COVID-19 slutar men skratten från lekande barn i vårkvällen ger i alla fall mig hopp för framtiden.

Manustopp för 2020:3 är 10 augusti 2020

”Hök på Ekesberget” – en seglivad fantasiprodukt

av Lars Erik Westlund

Ett av motiven på den s.k. Ekshäradspelaren Legenden – totempålen – på Kyrkheden i Ekshärad skall som framgår av informationstavlan föreställa ”jätten Hök”. Denne var enligt samma tvivelaktiga källa¹ ”[t]roligen en storvuxen stamhövding, som på 1000-talet dräptes av norrmän i ’Gutedalen’ nedanför Ekesberget, och som sedan blev en sagogestalt. Hök begravdes på toppen av berget, där hans stenkummel ännu finns kvar. På bilden håller han stenen, som han kastade på Aurenajätten i saga.”² Nyligen har projektet ”Ekshärad i sagor och sägner” producerat en vältecknad kortfilm på samma tema.

Sägner om de två stenkastande jättarna på Ekesberget, strax väster om Ekshärads kyrka, och Aurenaberget på motsatta, östra sidan av Klarälven är belagd redan 1683, men kan förstås vara betydligt äldre³. Uppteckningen tillkom under den då aktuella, rikstäckande s.k. rannsakningen efter antikviteter, men uteslöts (förbisågs?) i den berättelse som insändes till Antikvitetskollegium. Helt kort omnämns jättesägner sedan i Erik Fernows *Beskrifning öfver Wärmeland* (1773–79). Sannolikt är det samma sägen som också kyrkoherden i Ekshärad Bengt Piscator avser 1736 eller 1737 då han i ett ”memorial” ställt till Andreas Olai Rhyzelius för dennes arbete om dåvarande Karlstads superintendentia uppger att det i bygden berättas ”Sagor” om bl.a. jättar.

Från 1800-talet föreligger flera uppteckningar: 1) berättelsen som vice pastorn Johan Peterson avgav från Ekshärads socken till Kilaprosten Anders Lignell omkring 1837 med anledning av den fornminnesinventering i Karlstads stift som Lignell initierat; 2) de fyra målningar som åskådliggör historien om en sten som jätten på Aurenas slungade i väg mot sin anta-

gonist på Ekesberget och som dåvarande kaptenen (sedermera majoren) Cedercrona år 1825 lät flytta till sitt boställe Hjältin; 3) Ludvig Borgströms antikvariska reseberättelse från 1845 (tryckt 1875 och 1915); 4) Maximilian Axelsons reseskildring *Vandring i Wermlands Elfådal och finnskogar* (1852); 5) samme Axelsons *Vesterdalarne* (1855) (efter annan sagesman); 6) Wilhelm Edgrens lilla skrift *Skildringar från Klarans stränder i norra Wermland* (1884).

Dessa gamla belägg på jättesägner skiljer sig något åt vad gäller utförligheten och detaljerna men överensstämmer med varandra i huvuddragen. Det kan också noteras att de yngre beläggen inte innehåller några tillskott; sägner har i stället med tiden blivit alltmer stiliserad. Dess innehåll kan sammanfattas på följande sätt: En av jättarna bodde på Ekesberget, den andre på berget Aurenas. En gång sköt jätten på Ekesberget av hatten på sin granne på Aurenas med en kolv eller kastade en sten mot denne. Kollen eller stenen slog ner öster om Aurenas. Jätten på Aurenas svarade då med att skjuta iväg en kolv eller kasta en sten, som landade väster om Ekesberget efter att, enligt det äldsta belägget, dessförinnan ha skjutit armen av Ekesbergets jätte. Kolv är tydligen en benämning given i anseende till stenarnas cylindriska form (jfr nedan), och uppgiften att jättarna ”sköt” med kolvorna kan innebära att vad som avses är gigantiska motsvarigheter till s.k. kolvpilar, som användes vid jakt på bl.a. ekorre och som var försedda med en klump i stället för spets för att inte skada skinnen.

Jättekast

Folksägnernas jättar har fått förklara förekomsten av såväl naturformationer som förhistoriska gravar. Emanuel S. Ekman menar i sin *Värmlandsbeskrivning* från 1765 att kummel eller stenrör

(gravrösen), ”de i Wärmeland så kallade Jättekast eller Jätte Grafwar”, förorsakat ”åtskilliga berättelser om Jättars strid”. På ett av bergen i Ekshärads jättesägen, Ekesberget, finns två gravrösen. Ett av dessa skall enligt Bengt Piscators ovannämnda memorial från 1736 eller 1737 ha öppnats 1675, varvid påträffades ”ett Sceleton eller Benröste af en menniskio kropp liggande, med en Järn- eller Stålboga på bröstet”. Piscators källa är okänd; själv var han född 1693 och kan därmed inte ha varit åsyna vittne. Via Rhyzelius’ kyrko- och prästkrönika (eller herdaminne enligt något senare terminologi) inflöt denna uppgift sedan i Fernows *Värmlandsbeskrivning* men där, av oklar anledning, med tillägget att det rörde sig om ett stort skelett (”en stor Benragla”).

Oberoende av Fernow beskrivs graven (gravarna) i den berättelse som Johan Peterson omkring 1837 tillställde Lignell. Graven kallas här jättegrav, såsom fallet är redan i ett belägg från 1745, men detta var å andra sidan en gängse benämning på denna typ av fornlämning. Intressantare är Petersons påstående att man i gravens grannskap (alltså inte i själva röset) hittat 5 fot (ca 1,5 m) långa människoben, ”refben i proportion der efter och ovanligt stora Ryggknotor”. Sannolikt rörde sig detta efter vanligheten om djurben som vantolkades.

Gravrösen på Ekesberget har sannolikt gett näring åt jättesägner men dess uppkomst förklaras kanske främst av de två stenar som spelar en central roll i den. Stenen som Ekesbergsjätten kastade skall ännu enligt Petersons uppgift omkring 1837 ha stått i ett kärr strax öster om Aurenas men är nu okänd. Stenen som jätten på detta berg hivade i väg mot sin trätobroder på andra sidan Klarälven kan däremot fortfarande beskådas. Den stod tidigare invid den dåvarande vägen väster om Ekesberget, men

flyttades 1825 till militiebostället Hjältin, där den ställdes upp på gårdstomten. Detta ombesörjdes av boställets dåvarande innehavare, Johan Ulrik Cedercrona, som lät föreviga sitt självsväldiga företag genom den ovannämnda sviten om fyra målningar. Både stenens tidigare placering och dess särpräglade långsmala form tycks tala för att det rör sig om en s.k. rest sten (bautasten).

Jätten får ett namn

I alla äldre belägg på Ekshärads jättesägen saknar jättarna namn. Vid vitt skilda tidpunkter under 1600-, 1700- och 1800-talen och därmed av vitt skilda sagesmän benämns de båda kombattanterna endast jätten på Ekesberget och jätten på Auren e.d. Först i sen tid introduceras benämningen ”jätten Hök”.

För sin redogörelse för Värmlands äldsta historia använde sig Fernow av litteratur av skiftande värde men tog också hemmagjorda etymologier i anspråk. Den av allt att döma ohistoriske Olof Trätälja, som omnämns tidigast i Ynglingatal (ca 900), regerade och avled i ”Swethia” enligt Historia Norwegiæ (slutet av 1100-talet eller början av 1200-talet) men tilldelades i Ynglingasagan i Snorre Sturlasons Heimskringla (1230-talet) Värmland som tillflyktsort efter faderns illgärningar. Detta blev hemvistet för Olof Trätälja också i svensk historieskrivning sedan den norsk-isländska sagalitteraturen återupptäckts och så småningom trängt undan den även här förekommande uppfattningen att kung Olof i likhet med sina förfäder hade levt och dött i Uppsala. Snorre utsåg Olof och hans följeslagare till Värmlands uppodlare, en åsikt som Fernow flera hundra år senare i stort sett övertog även om sydöstra Värmland enligt hans godtyckliga uppfattning kunde ha en äldre historia. Som Olof Trätäljas boplatser förefaller Fernow ha föredragit framför allt några ställen i Näs härad, och en stor hög vid bron i Säffle godtog han som Olof Trätäljas grav, men det skall påpekas att denna idé inte var Fernows – såsom det allmänt görs gällande – utan han anslöt sig här

till ett redan befintligt s.k. lärt antagande.⁴

I ett par norröna sagor utan något som helst historiskt värde, Fun-dinn Nóregr (om den s.k. fornjoterska ätten) och Torsten Vikingssons saga, hittade Fernow uppbyggda figurer som han kopplade samman med lokala ortnamn och någon lokal sägen och därmed förvandlade till pionjärer i Fryksdals, Kils och Nordmarks härad. Tilltron till Fundinn Nóregr som en åtminstone i viss mån pålitlig historisk källa delade han visserligen med flera av sin samtids hävdtecknare men Fernow gjorde bruk av den efter eget skön vad gällde både lokaliseringar och kronologi. Med stöd av en lika fiktiv Gromer värmlänning, som förekommer i den danske historieskrivaren Saxo Grammaticus’ skildring av det mytiska Brävallaslaget, skapades den Gromer som skulle ha gett namn åt Grums härad. Att en viss Göte och hans medföljande göingar skulle ha koloniserat Jösse härad var däremot en bearbetad gissning av lokalt ursprung, medan föreställningen att Olof Trätäljas snöpta offerpräster namngivit Gillbergs härad ytterst härrörde från Olof Rudbecks ryktbara och beryktade Atlantican.

På samma fördomsfria sätt befolkade Fernow också Älvdals härad även om förutsättningarna här kunde tyckas vara gynnsammare. Under sin studietid i Uppsala på 1760-talet hade Fernow nämligen bland Palmiskiöldska samlingens Värmlandspapper påfunnit en redogörelse som åtminstone enligt dess placering påstods handla om de första som bodde i detta härad: Græim, Hök, Svelting och Bold. Græim hade bott vid Gräims-åkrar, ungefär tre mil från Älvdals kyrka, Hök hade haft sitt tillhåll dels i Rettnedalen (= Rottnedalen), dels på Hökeberget, och blivit ihjälslagen i Gute-dalen av norrman, Sveltings boning var belägen

”Huruledes then gamla Aurenasteen bleff kastad på Ekebergsjätten”. Bilderna från Cedercrona-sviten (se artikelns text). De fyra bilderna finns avbildade i Allhems bildverk ”Värmland” (1956), s. 134 och i ”Värmlands regemente 350 år” (1976), främre pärmens insida. Bilden utgör ett av de äldre beläggen på jättesägen, vilka visar att namnet Hök på Ekesbergsjätten är ett sent påfund.

nordost om Älvdals kyrka medan Bold hade övertagit Græims hemvist efter dennes död och senare druckit sig till döds i Boldebrunn. Fernow intog berättelsen i sin Värmlandsbeskrivning men försedde den med några egna tillägg: ”Älvdals kyrka” identifierade han med Dalby kyrka medan ”Hökeberget” blev liktydigt med Ekesberget. Vad Fernow däremot inte fäste sig vid var att bebyggelsesägen enligt dess rubrik i den handskrift som han begagnade sig av handlar om dem som först upptog ”Elfwedals Sochn”. Detta skulle ju kunna vara ett skrivfel, men så är inte fallet. Också bland Palmiskiöldska samlingens handlingar om Dalarna ingår nämligen samma bebyggelsesägen, därtill i två exemplar! Det ena är, liksom uppteckningen i Värmlandsvolymen, en avskrift av Elias Palmskiöld själv, det andra exemplaret i Dalavolymen är däremot av annan hand och sannolikt förlagan, originalet.

Inte i Värmland men i Dalarna

Att fastställa sägens rätta hemvist är inte förenat med några större svårigheter. I Älvdals härad i Värmland får man förgäves leta

efter de särpräglade ortnamnen Gräims-åkrar, Rottnedalen och Boldebrunn, men de återfinns i Älvdalens socken i Dalarna⁵: Grimsåker, Rotnens (Rotälvens) dalgång och Bollbrunn (Bollbrunnen). Sägness Hökeberget och Gutedalen är fåbodställen Hökberg och Gutdal i norra delen av Mora socken ur vilken Älvdalens socken utbröts 1586. Hökberg är omnämnt redan på 1500-talet ("Höksberghe", "Höckberg" etc.). En detalj som Fernow utelämnade är att de norrmän som skall ha dödat Hök hörde hemma i Härjedalen enligt berättelsen (berättelserna) i Palmskiöldska samlingen; Härjedalen, som t.o.m. freden i Brömsebro 1645 var norskt territorium, gränsar till Älvdalens socken. Till detta kommer att i Värmland var Hök och hans grannar helt obekanta före Fernow, både i tryck och i handskrifter. Däremot figurerar några av dem i en bröllopsdikt på det dalska älvdalsmål, vilken trycktes redan 1668. I dikten, författad av dåvarande Uppsalastudenten Samuel Elfving, som var bördig från Älvdalens socken, berättas om resarna "Greäim" och "Hoåk", Græim och Hök, av vilka den förre bodde vid "Gräims Loåtir", som på modern rikssvenska blir Grimsåkrarna.

Felsorteringen av den ena av de båda Palmskiöldska avskrifterna skulle emellertid komma att få långtgående verkningar. Antagligen kände Fernow inte till att berättelsen förelåg också i Dalavolymen, men oavsett detta fanns ju andra omständigheter – rubriken, frånvaron av ortnamnen – som kunde ha väckt hans misstankar. Fernow reagerade dock på motsatt sätt och försökte i stället att så gott det nu gick anpassa Dalasäggen till värmländska förhållanden. Dalby kyrka fick således ikläda sig rollen som "Älvdals kyrka", fastän denna benämning vederligen aldrig har använts om en kyrkobyggnad i Klarälvdalen, och Ekesberget omvandlades till "Hökeberget", ett tvångsdop utan stöd i äldre källor (bergnamnet skrivs i de äldsta skriftliga beläggen "Ekzberget", "Ekes Berget" o.d.). Den chimäriska överrensstämelsen mellan Eke- och Höke- var emellertid till-

fyllest för Fernow. Han kunde dessutom meddela att benen som påträffats vid gravöppningen 1675 "utan twifwel" var Höks kvarlevor, d.v.s. han kombinerade utan betänkligheter uppgiften om gravöppningen – som han kände från Rhyzelius – med uppgiften att Hök blivit ihjälslagen. Dylika korsningar av källor utan något som helst samband gjorde sig Fernow skyldig till också i andra sammanhang.

Fernow upprepas okritiskt

I linje med Fernows allmänt stora inflytande skulle också hans framställning om "Hök på Ekesberget" komma att okritiskt upprepas. Det gäller bland Värmlandslitteraturen bl.a. epigonen Peter Björkmans Beskrifning öfver Wermland (1842) och Frans von Schéeles Wermland i teckningar (1858–67) samt i övrigt t.ex. Historiskt-Geografiskt och Statistiskt Lexikon öfver Sverige under slagordet "Elfdal. Härad i Wärmland" (1859–60) och Svenska Turistföreningens resehandbok Wærmland och Dal (1:a uppl. 1911). I dansken Harald Kiddes roman Jærnet (1918) förekommer i en deliriumartad passage bland annat osmålt Fernowgods "Höks i Hökesberg, Kæmpe-Skeletonet, som vi fandt i Fyrrebjærgets Hjærte, med Stålbue på sit Bryst".

Ännu något större framgång har ett annat av Fernows påhitt haft. Med stöd av sin lokalisering av Hökeberget till Ekesberget lät han meddela att Ekshärads ursprungliga namn har varit "Hökeshara", namngivet efter Hökeberget och hemmanet Hara. Detta fantastiska hugskott tillbakavisades redan av den med Fernow samtidige Fridrik Fryxell, som helt riktigt fastslog att "Hökeshara finnes aldrig i någon Skrift, ej eller någon Liknelse der till uti äldre Documenter" – i den äldsta bevarade skriftliga källan till bygdens historia, Sverres saga i handskriften AM 327 4o från 1300-talets början, skrivs namnet "Ækisherad" och samma namn (med variationer i stavningen) återkommer framgent. Detta hindrade förstas inte att den Fernowska etymologin fick spridning i litteraturen. I ortnamnsforskningen har den däremot

givetvis inte fått något fäste. Det är därför mycket överraskande att "Hökeshara" än idag spökar i Nationella arkivdatabasen (NAD) och på Skatteverkets hemsida!

Bland folkminnesarkivens uppteckningar tycks Fernows framställning om Hök et consortes inte ha satt några spår (Fernows påverkan på sägenbeståndet är annars väl betygad). I den fåtaliga äldre lokala litteraturen förekommer däremot delar av denna import i ett par publikationer från 1880-talet och med öppenhet hänvisning till Fernow. Dunkel kännedom om de från Fernow emanerande Hök-skriverierna förde så småningom också med sig att Hök-namnet kom att överföras på Ekesbergets jätte. I en skönlitterärt färgad artikel från 1904 av författaren Rosa Fitinghoff, som var kusin till Ekshärads dåvarande kyrkoherde, berättas om bl.a. "jätten Höke" på Ekesberget.

Fullbordad förvanskning

Hybriden eller skvadern "jätten Hök" ("Höök", "Höke") slog rot bland bygdens sociala auktoriteter. Vid tiden för resningen av bildpelaren 1989 var förvanskningen fullbordad. Det hade alltså då gått dithän att en trolig, storvuxen stamhövding Hök på Ekesberget och hans påstådda grav fick förklara jättesägnens uppkomst. Samma förvirring rådde också bland dem som på något slags etnisk grund motarbetade detta indianskt inspirerade byggnadsprojekt.⁶ Redan ett par år tidigare (1987) bibringades de inhemska och internationella avnämarna till turistbroschyren Hagforsbygden. Värmland uppfattningen att "hövdingen Hök", "Chief Hök" eller "der Häuptling Hök" lär ligga begravd på Ekesberget och att det sägs att han skall ha varit en jätte.

Genom en fatal felsortering och Fernows finter kom Klarälvdalen att begåvas med en bebyggelsesägen med hemortsrätt i Älvdalens socken i Dalarna. I denna oäkta tappning har den med tiden inkräktat alltmer på Ekshärads gamla jättesägen. En tidig biprodukt är Fernows uppfinning "Hökeshara". Berättelsen om Hök och hans

Forts på sida 6

När Adolf Sandelin grundade Segerfors bruk

av Lennart Wettmark

Under några hundra år fanns en mängd små järnbruk i Västvärmland. Det var tackjärn från Bergslagen som förädlades i våra trakter, där det fanns både skogar och vattenkraft. Bara några årtionden innan bruksdöden slog till startades Segerfors bruk i Rackstad.

18 juli 1836 undertecknades det köpebrev som gjorde Adolf Sandelin till ägare av den fjärdedel av Rackstads hemman som gränsade till den älv som var Rackens utflöde till Kyrkviken. Säljare var ett konkursbo efter framlidna kansli-rådinnan Forslund vid Älgå bruk. Hennes make hade det gångna sekelskiftet köpt mark och inte minst skog i Rackstad. I ett avtal med Viks säteri hade han avtalat om möjligheten att flotta timmer från rackstadskogarna till sitt bruk i Älgå.

Följande år blev mödosamt för Adolf Sandelin, handelsman från Arvika och som sades vara ortens rikaste. Hans far hade varit verksam på bruket i Älgå. Därifrån hade Adolf flyttat till det nyanlagda Oscarstad, som sen blev Arvi-

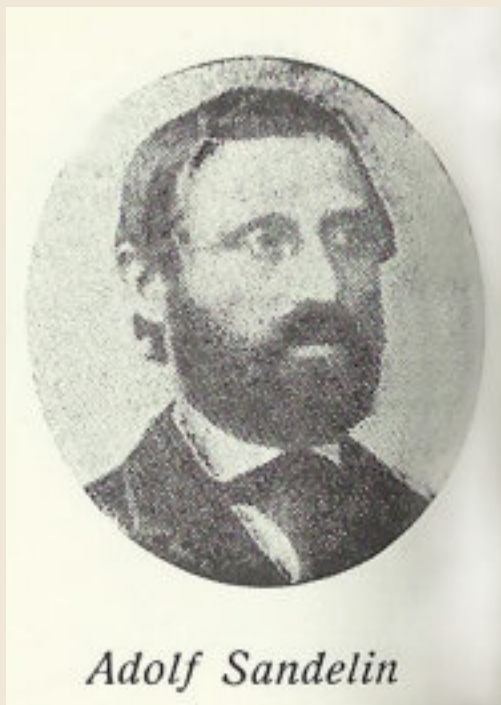
ka. 1819 hade han gift sig med dottern till en brukspatron i Dalsland. Han var entreprenör.

Förutom Sandelin märks särskilt den jämngamle Olof Frykholm i den här historien. Han hade 1835, 48 år gammal, tillträtt som brukspatron och delägare av Älgå bruk efter att varit sergeant vid Wermlands fältjägarregemente och krigat i Leipzig 1813.

Ett nytt järnbruk?

Sandelin ville starta Arvika sockens första järnbruk. Det skulle visa sig att det var i slutet av den mäktiga småbruksepoken i Värmland. Men det var inte enkelt. Det var träkol och strömmande vatten som var viktiga för Sandelin. I älven som ledde Rackens vatten till Kyrkviken fanns tre vattenfall, strategiska faktorer för det järnbruk Sandelin påföljande år ansökte om att få starta.

I augusti 1837 kungjordes i kyrkorna i Brunskog, Mangskog, Ar-

Adolf Sandelin

vika, Gunnarskog, Högerud, Ny, Eda, Köla, Älgå och Glava att en förrättning skulle äga rum angående en bruksanläggning i hemmanet Rackstad. 25 augusti ägde första dagens möte rum på Högvallta tingsställe. Bergmästare Sohlberg från Filipstad var där, liksom tre nämndemän. Inte minst var bruks-

Forts från sida 5

kamrater utgör ett främmande men ur historiografisk synvinkel nog så intressant inslag i historieskrivningen om Ekshärads socken och Älvdals härad.

Om socknens och häradets ålder föreligger andra vittnesbörd, i form av både fornlämningar och

skriftliga källor. Lösfynd och spår av boplatser från stenåldern påvisar mänsklig aktivitet här långt före de tidsepoker som Fernow och hans samtida kände och spekulerade kring, och omnämnandet i Sverres saga innebär att Ekshärad är ett av de tidigast belagda socken- och bygdenamnen i

Värmland. En gammal sägen som vill berätta något om bygdens förflyttna är den om de namnlösa jättarnas strid. Den sägnen förbinder äldre folketro med ännu äldre historia.

1 Om andra exempel på bristande tillförlitlighet i samma text, se Lars Erik Westlund, "Markús á Skógi", Riseberga kloster och Ekshärad?", *Gustavabygden*, nr 27 (1995), s. 6–8.

2 Citat efter foldern *Ekshärads spelaren Legenden. Beskrivning* (1989). En innehållsligt identisk men i språkligt avseende något avvikande variant på <https://www.klaralvsbanan.se/sv/gora/eksharadspelaren-legenden-57937>

3 Artikeln grundar sig i allt väsentligt på min skrift *Hök. Om en älvdalsk sägen i Älvdals härad* (2003), försedd med omfattande notapparater.

4 Westlund 2003, s. 12 med not 52.

5 För belägg på ortnamnen, se <http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/namn/ortnamn/ortnamnsregistret/sok-i-registret.html>

6 Se bl.a. Glenn Hilmersson, "Bäva, Ekshärads kyrkopolitiker. Stridsyxan uppgrävd i striden om totempålen", *Värmlands Folkblad* 1988-09-14.

patronerna från de flesta omkringliggande bruken där: Sälboda, Fredros, Glava, Älgå, Brunsberg, Adolfsfors och Helgebodafors. I Sandelin hade en konkurrent dykt upp! Särskilt gällde det tillgången på träkol, som tillsammans med strömmande vatten behövdes för att driva ett bruk vid den tiden. Att Sandelin hade dessa tillgångar var förutsättningen när han sökte tillstånd att få anlägga ”tvänne stångjärnshårdar för att med en eller tvänne hamrar årligen få utsmida 900 skålpund köpt tackjärn till stångjärn... utan att göra intrång i andras rättigheter

Intressen kolliderar

Det visar sig snart att brukspatroner och bönder har helt olika intressen i denna affär. Sandelin hade redan i februari skrivit avtal med bönderna i Rackstad, Holm och Perserud i hopp om att smidigt få igenom affären och få statens tillstånd att anlägga ett bruk. Av bönderna i Rackstad och Holm hade han för all framtid köpt rätten att använda de tre fallen och aktuella dammfästen. Och av bönderna i Perserud rätten att dämna upp sjön Alken. Rackstads hemmansägare överlät sin kvarn mot att man fick fri malning för all framtid. På Holmsidan blev husbehovskvarnen kvar, liksom handlande Sundblads vadmalstamp.

När Sandelin gör upp om att kunna dämna upp även Racken vid utflödet – mot ersättning för översvämmad mark, kolliderar hans intressen med familjen Hårds på Vik, som fritt ville kunna slussa timmer till sin ägandes Mosågen genom Rackstad/Viksälven. Men också det löste sig; 26 aug undertecknade Sandelin och Charlotte Hård von Vicken från Vik en överenskommelse att timmer skulle få framflottas två gånger årligen, vår och höst. Hon frånträder nu ”all protest av vad namn och beskaffenhet som helst” mot hans sökta smidesrätt och ”önskar honom framgång här till.

”Träkol och frälseränta”

Nu återstod två tvisteämnen: frågan om frälseräntan. Rackstad var ett gammalt frälsehemman och möjligen hade slakten kvar rätten

till en årlig ränta. Och så fanns ännu en tvistefråga, nämligen om den träkol som alla bruk behövde. Sandelin hade angivit att han kunde räkna med kol från skogarna i Rackstad, Holm, Perserud, Taserud, Långvak och Stålsberga. Brukspatron Frykholm fick nu klart för sig att Långvaks kol riskerade att hamna i Rackstad istället för i Älgå. Brukspatron Edgren hävdade att Högvalta, Perserud och Långvak hörde till Sälboda bruk. Taserud hade inte mycket skog och närheten till den växande köpingen Arvika gjorde att bräder och vedbrand behövdes där. Brukspatron Rhodin i Glava hade fått en skrivelse från de bönder som vanligen levererade till honom, att om man inte fick 5 Riksdaler så skulle de sälja åt annat bruk. Han misstänkte att det var det blivande bruket i Rackstad som erbjöd denna högre betalning.

Bönderna agerar

Det jäste i bondeleden: Olof Olofsson i Rackstad till exempel ville nu få närmare avsättning för sin kol efter Sandelins köp. Tidigare hade han tvingats lämna till Älgå bruk. Resultatet blev istället att kolveden blev liggande i skogen till förruttelse, skriver Olof Olofsson till tingsrätten.

Ännu större tyngd hade den elva sidor långa skrivelse som lämnades in 22 augusti – tre dagar innan förrättningen vid Högvalta tingsrätt – underskriven av ett femtiotal bönder i Älgården, Långvak, Holm, Rackstad, Perserud och Taserud. De hade med ”glädje” erfarit att Sandelin sökt rättigheter och hoppades att Bergskollegium skulle undanröja de hinder som möjligen nästgränsande bruksägare ”ännu lägga emot att för oss beqvämt” leverera kol. Bönderna noterar att en del skogsägare tidigare har tillstyrkt, i hopp om hög-

re kolpris, utökad smidesrätt för avlägsna bruk, eftersom man misströstat om att en ny anläggning skulle etableras på närmare håll. ”Okloka handlingar, som dock inte böra lända andra än dem själva till förfång” Att gamla bruk nu vill ha utökad smidesrätt och disponera över andras egendom, vore ett ”hånande” mot skogsägarnas självständighet och rätt, skriver man. Istället framhåller man brukspatron Rohdin på Hillringsberg som underlättat för skogsägare genom att flyttat två stångjärnshårdar till Glasdammen. ”Patron Rohdin, som icke blint ser på enskild fördel, fann rättsenligt att förkorta skogsägarnas kolkörning då järnpriset ej medgiver högre kolpris”

I december 1838 frikändes Sandelin från börsanspråk och 31 oktober 1839 fick Sandelin äntligen sitt privilegium och kunde triumferande döpa sitt bruk till Segerfors!

Källa:

Handlingar från Bergmästaren i Västra distriktet, Filipstad (Värmlandsarkiv)

Järnstämplat stångjärn från Segerfors bruk. Bild ur Bo Molanders samling av stämplat stångjärn. Foto: Tekniska Museet

Vägen förbi Grums i gammal tid

av Staffan Myrenberg

Centrum i Grums socken låg länge i Malsjö. I Östra Malsjö låg gästgivargården. Från gästgivargården gick vägar åt många håll. Väg-längden är och var utmärkt med milstolpar från 1767. Vägnetet var dåligt eller obefintligt på 1600-talet. Körbar väg var bara vägen mellan Karlstad och Åmål, resten var nästan bara ridstigar. Kronan behövde bättre ordning och bestämde att gästgiverier och skjutsstationer skulle inrättas med cirka 1,5 mils avstånd. På kartan från 1680 över Värmland finns Östra Malsjö med som planerat gästgiveri. Från Karlstad mot Åmål fanns bara Lillnor vid Norsbron, Malöga i Ed socken, Sjole i Bro och Avelsåter i Tvetå, längs vägen. Östra Malsjö blev gästgivargård i slutet av 1600-talet.

Gästgivargården ligger på en kulle i Östra Malsjö.

Från Östra Malsjö till Malöga går vägen över Slottsbroundet. Här låg Edsholms slott fram till 1434 då slottet brändes ner under Englebretksfejden för att aldrig mer byggas upp igen. Det fanns bro över sundet från cirka 1650 fram till 1790. Då hade bron förfallit och häraderna som hade underhållsskyldigheten hade tröttnat. Det blev åter färja över sundet och färjan ersattes av en bro först 1931. Även över Ransundet vid Liljedal fanns en bro från 1650. Också denna bro förföll så småningom och ersattes av färja. Man fick gå över broarna gratis men en karl och häst kostade 1 öre Smt år 1672. Lika mycket kostade inte ett får eller bock, det var bara ½ öre Kmt.

I första halvan av 1700-talet sattes fler gästgiverier upp. Stora landsvägen från Karlstad till Lillnor var det 1,5 mil, Lillnor till Östra Malsjö 1,3 mil, Östra Malsjö till Malöga 1,6 mil, Malöga till Göstakrog 1,9 mil, Göstakrog till Avelsåter 1,3 mil och Avelsåter till Åmål 1 mil.

Från Östra Malsjö gick också linjer mot Borgvik 0,8 mil, Borgvik till Ökne i Gillberga 1,8 mil. En linje gick mot Degerbyn i Värm-

skog 1,3 mil, vidare mot Norra Fjöle 1,3 mil. Ytterligare linje var Östra Malsjö mot Prestbol (Fagerås) och den var 2 mil.

För att driva allt detta bestämde Kungl Maj:t i olika förordningar hur allt skulle skötas. Gästgivarförordningen kom 1734 och där bestäms allt som har med gästgiveriet att göra. Gästgivaren skulle ha husrum, stallrum och kunna servera ett antal olika maträtter till de resande. Gästgivaren skulle hålla med hästar men det räckte inte alltid så grannhemman fick också vara beredda på att ställa upp med hästar. Bönderna i Västra Malsjö och Norra Ask stöttade gästgivaren i Östra Malsjö.

Resande i Sverige på 1600-talet hade en dålig vana att kräva både husrum och mat av bönderna, som också skulle ställa upp med skjuts. Även här behövde Kungl Majt ställa upp regler. Det kom skjutsordningar med jämna mellanrum. År 1756 kom nästa påbud

eftersom det inte fungerade som tänkt. Det räckte inte för 1762 kom nästa påbud för att ”det som hädanefter bör iakttas vid gästgivargårdarna i Riket till förekommande av allehanda olägenheter samt hinder och uppehåll för resande”. 1766 kommer en förklaring av vad Kungl Majt menar för att ”förhindra missbruk och högst skadande olägenheter”.

Svea Andersson framför posten i Östra Malsjö omkring 1943. Det är krig och alla uppmanas att stödja försvaret av Sverige. Posten i Östra Malsjö öppnades 1 februari 1924 och stängdes 31 mars 1955 och då hade posten flyttats till ett nybyggt hus i Västra Malsjö. Adressen till postkontoret blev då: Posten i Östra Malsjö, postadress Västra Malsjö. Mellan 1 juli 1934 och 31 augusti 1952 fanns ett postombud i Skrivstads handel, som hade en egen postombudsstämpel Östra Malsjö Postomb 1.

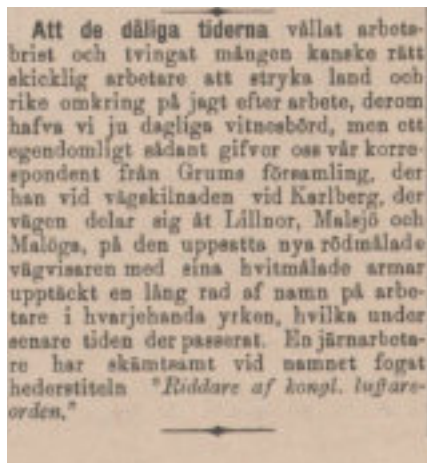
Det var dåliga tider i Värmland 1888 och den nya vägvisaren har vandaliserats.

Östra Malsjös gästgivargård fick en ny huvudbyggnad 1811. "Caractersbyggnaden" var nybyggd år 1811, 24 alnar långt, 13 alnar brett och 8 alnar högt under

Skiffertak i två våningar, rödmålat på en stenfot. 3 rum och 1 förstuga på nedre botten. 4 rum och 1 förstuga på övre våningen. Huset är indelat i kök med kokspis och bakugn, 2 kamrar nere samt 1 sal och 3 kamrar uppe. Det finns 4 glaserade kakelugnar, 2 små rundpisar och 2 skorstenar. 12 fönsterluster med 2 alnar i fyrkant. Små fönster på gavlarna.

24 alnar motsvarar 14,4 meter, 13 alnar motsvarar 7,8 meter, 8 alnar motsvarar 4,8 meter.

1965 var huvudbyggnaden väldigt omodern och i tidens anda revs huset och ett nytt hus i samma stil byggdes bredvid. Efteråt kan man tycka att det var synd.

År 1714 bestämde kungen, Karl XII, att den fria skjutsen skulle upphöra. Nu skulle det bli bättre ordning och det gick inte att kräva fri skjuts av bönderna längre. De enda som fick fri skjuts var ogärningsmän på väg från en ort till en annan för att få sitt straff.

Det var inte en enkel sak att vara gästgivare, inte heller i Östra Malsjö. Den ene gästgivaren avlöste den andre. En del gav upp gästgiveriet vid konkursen, andra sålde och flyttade.

Vid Östra Malsjö sköttes också posten. Inte bara post utan också tingsförhandlingar, skatteuppbörd hanterades på gästgivargården. Auktioner var ibland stora föreställningar och gästgivargården var en bra plats med servering och allt.

Östra Malsjös gästgivargård omkring 1905. Gästgivare var då Gustav Andersson som kom från Göteborg. Då var gästgiveriet utarrenderat på 5 eller 10 år. Gustav Andersson slutade 1906 och ersattes av Johan Olsson. Omkring 1925 var det slut med gästgiveriet i Östra Malsjö och 1932 beslöt Kungl Maj:t att avsluta skjutsväsendet för gott. Systemet hade överlevt sig självt.

Lösenord

Utgåva nummer 2 av medlemstidningen innebär traditionsenligt lösenordsbyte på Värmlandsrötters medlemssidor. Av olika skäl blir inte detta av nu, utan lösenordet fortsätter att gälla tills vidare.

Vi försöker att hålla igång en innehållsrik och spännande sida och har en del material exklusivt för medlemmar, bland annat våra inspelade föredrag.

Jakten efter den skogsfinska släkten Raatikainen

av Bo Hansson

I arbetet med att följa släkten Tossavainen, från Orsa finnmark och västerut till norska Finnskogen, har jag hittat minst lika intressanta uppgifter om en annan släkt. Från början handlade det om en migrationsrörelse under 100 år och tre generationer från Markkula gård i Lievestuore till Søre Osen i Trysil. Den har i huvudsak skett i samband med generationsväxlingar. Nyetableringar har gjorts med stöd av landsmän och myndigheternas goda minne. Det var mer likt senare Amerika-emigration och dagens flyktingströmmar, än det som jag numera kallar ”rövarhistorier” i gamla sägner och skönlitteratur.

Där Finnskogen slutar

I Vestre Trysil, ett par mil söder om fjället, slutar gränsoområdet finnskogar norrut, klimatet satte stopp. Det är också de senast upptagna primärbosättningarna, för precis 350 år sen. Hit kom Per Pålsson Raatikainen och fick nedsättningsbrev 1679. Hans gård Østenheden skattlades 1688. Han var född på släktgården Raatikala i Hof, några km från riksgränsen mot Södra Finnskoga. Bara 1 ½ år senare kom Olof Olsson Tossavainen från Risberget i Våler, som ligger mittemellan, och tog över bruksrätten, där vid Osensjøen. Varför, vet vi ännu inte, men forskningen har lett till att många nya upplysningar om släkten Raatikainen kommit upp i dagsljuset. Det kanske mest intressanta är ändå att visa hur forskningen i ett nätverk, leder till resultat som jag annars bedömer varit näst intill omöjliga.

Eljaksela är Raatikala

Resultaten av några DNA-tester inom ramen för ”Det skogsfinska DNA-projektet”, visar att flera Raatikainen-ättlingar i Skandinavien har en gemensam anknytning till gården Eljaksela i byn Haapamäki, Tervo kommun. Vid den här

tiden hette gården Raatikala efter släkten och låg i den kända storsocknen Rautalampi, som idag är uppdelad på 21 socknar. Under mina besök i byn, vid slutet av 1990-talet, visade man upp en släkttavla där farslinjen är rak på brukarsidan sen 1552. I vilken generation någon av de yngre sönerna flyttade västerut, är dock obekant. DNA-testerna är gjorda på en ättling från Långserud i Säffle och några från Rotberget och Trysil. Genom dessa vet vi nu att Pål Henriksson som köpte gården Stugubacken, Hanebo socken i Hälsingland, var en Raatikainen. Släktens manslinjer stämmer dessutom med den släktforskning som tidigare gjorts i Långserud och i Norge. Pål brukade gården 1624-1657. Förfadern Lars Persson ska ha fått nedsättningsbrevet utställt år 1600 av Karl IX. Tillsammans med sönerna Per, Henrik, Ivar och Pål drevs gården framgångsrikt, troligen med storsvedjande som bas, omfattande boskapsskötsel och odling av andra grödor. Detta och en del av släktens fortsatta utbredning känner vi också genom detaljer i domboken, efter ett brödråd under alkoholens inverkan.

Stort välstånd

Det hörde inte till vanligheterna att alla de fyra kända sönerna kunde bo kvar på föräldrahammanet. Eftersom Stugubacken var välbeställt, så kunde man det, i olika hushåll och bostadshus. Efter att Ivar i ett ölrus med uppbyggande oförrätter, i ett bråk inomhus, knivstuckit brodern Henrik och rymt till Norge, kartlade tingsrätten hans tillgångar. Säkert var det för att utverka skadestånd och böter till änkan Malin Larsdotter. Där visar det sig att den 28-åriga finnsönnen var en välsituerad man. Förutom sin andel i föräldragården, ägde han ett silverbälte, koppar och andra dåtida statussymboler. Finnarna hade precis samma behov som andra av att visa upp

sin rikedom. Han hade stora fordringar på både svenskar och finnar. Det var folk som lånat pengar eller köpt råg/ärter. Ytterligare pengar strömmade dessutom in under flera år, från svedjelag han ingått i, där rågskörden var i hamn. Bara tillgångarna utöver gården kan uppskattas till åtskilliga årslöner.

Rymde till släkten i Norge

I domboken 1679, för Älvdals härad i nordligaste Västmanland, finner vi åter Ivar och mer om hans liv. Han hade tre år tidigare återkommit över riksgränsen efter en tioårig ofrivillig sejour i Norge. Då ansökte han vid tinget om en attest över att han ”skött sig väl”, de år han bott där. Exakt var framgår inte. Anledningen var att han återkommit till riket i anslutning till Karl XI:s kröning och att de nya kungarna i samband med det, kunde benåda brottslingar. Det verkar ha fungerat. Några år senare är åter på Stugubacken.

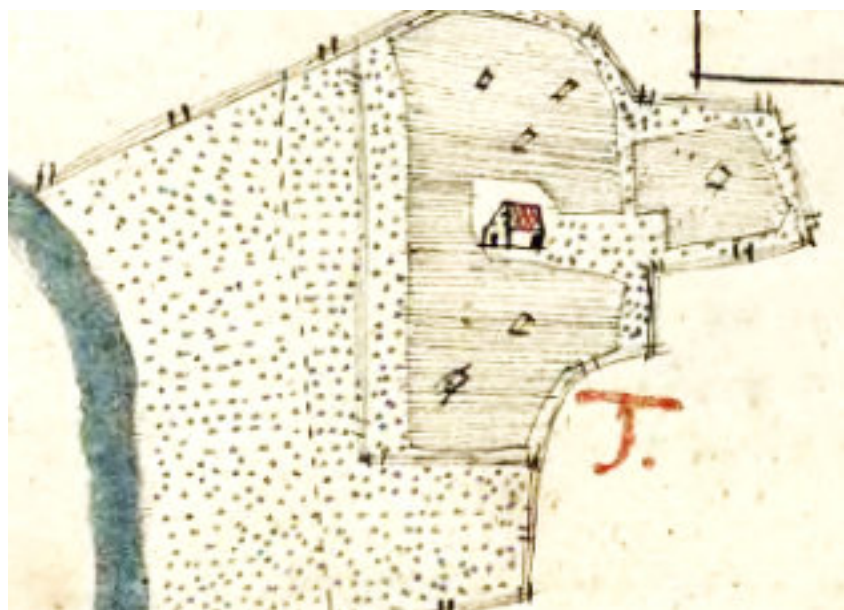
Mest sannolikt var därför att Ivar 1666 flydde till de tidigare nämnda släktingarna på Raatikala i Rotberget. Där fanns också min anfader Anders Olsson Kuosmainen, som var gift med Per Pålssons syster Marte, född 1638 vid Nya Kopparberget. De förberedde som bäst en nybyggargärning i Vestre Trysil, tillsammans med Olof Suutari (Skomakare), som sannolikt var en Tossavainen-släkting. När de omtalas i den norska domboken 1673, i samband med ett ärende om olaga jakt i Søre Osen, kallas ”Iffuar Poulsøn” för Ole Skomakers husfinne. När Olof försvinner ur dom offentliga längderna, verkar Ivar att ompröva sitt liv i Norge och flyttar åter över gränsen. Ursprunget till namnet på gården Ifarneset, som Per Pålsson senare får nedsättningsbrev på, har tidigare varit obekant, men har nu fått en förklaring.

Gottlunds dagbok är en guldgruva

Den yngsta källan som förklarar släktsambanden, är Carl Axel Gottlunds unika dagbok från resan på finnskogarna i Värmland och Norge 1821. Han besökte Långserud, söndagen den 19 augusti. En gubbe i Råtakan berättade för Gottlund, att den som först bott på "Artevik" kom från "Stuvabacken by" i Hälsingland. En gumma på Mon angav hans namn till "Per Ratikainen" och att han kommit dit med sin halvbror Mattes Vilhuinen. Två av Pers barnbarn levde fortfarande. Prästen har i husförhörslängden 1733 noterat Per Henriksson och att han läste på finska, samt att halvbrodern var yngre. Dödsboken bekräftar Pers farsnamn och uppger livstiden, 1657-1745. Denna notering innebär att Per var nio år vid faderns bråda död och att hans mor Malin Larsdotter blev änka. Hon gifte sen om sig med Olof Vilhuinen och fick sonen Mattes. Släktleden är med det slutna.

Fler Raatikainen

Släkthistorien slutar ändå inte där. Den breder ut sig till gränslandet mellan Nya Kopparberget och Ramsbergs socken i Västmanland. I "Ratkens torp" vid Västra Kölsjön finns ännu en gren. Där bodde Erik Pålsson med hustrun Elisabeth Larsdotter. De fick sonen Erik vid slutet av 1630-talet. Där återstår ännu en del arbete med att DNA-testa någon ättling på fars-sidan och finna kopplingar. Detsamma gäller den Ole Mortensen "Ratiche" som bodde på

Raatikainens Stugubacken är väl dokumenterat i originalkällor och vetenskapligt underbyggda böcker genom fil. dr. Maud Wedin. Lantmätare Tresk var på platsen redan 1639 och utarbetade denna karta över Pål Henriksson gård. Redan i samband med rannsakingen 1671 gjordes ytterligare en karta.

Løvhaugen i norska Grue under 1670-talet.

De nordligare norska grenarna av de nämnda släkterna, bredde ut sig i Nordvärmlands grannsocknar och in i Södra Finnskoga. Pål Henriksson Raatikainen född 1674 har lämnat avtryck i Skallbäcken och Henrik Olsson Tossavainen född 1687 kom till Djäkneliden.

Uppgiftslämnare i FINNSAM-nätverket (www.finnsam.org):

Björk, Jan-Erik	Källby
Myhrvold, Jan	Gjerdrum
Persson Tenhuinen, Niclas	Torsby
Wedin, Maud	Falun

1. Mikko Raatikainen	1552-1560
2. Reko Mikonpoika Raatikainen	1560-1580
3. Maunu Rekonpoika Raatikainen	1580-1616
4. Paavo Maunonpoika Raatikainen	1616-1632
5. Perttu Paavenpoika Raatikainen	1632-1652

Mikko = Mickel, Reko = Fredrik/Gregers, Mauno = Måns, Paavo = Pål, Perttu = Bertil

DNA-testerna som nämns stämmer för manslinjerna både i Långserud, Hof och Trysil med ättlingarna på Raatikala/Eljaksela i Haapamäki. Det går däremot ännu inte att säga i vilken generation de ansluter. Utdraget på bilden kommer från den släkttavla som finns på gården.

Källmaterial:

Björk, Jan-Erik, "Sammandrag av Älvdals härads domböcker", Källby 2002

FINNSAM, "Skogsfinska släktnamn i Skandinavien", Karlstad 2009

(<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:278627/FULLTEXT01.pdf>)

Gottlund, Carl-Axel, "Dagbok över mina vandringar ... 1821", Kirkenær 1985

G:son Nygård, Leif, CD: "Axplock av källor till Bergslagens historia"

Hansson, Bo "Från Lievestuore till Søre Osen", Mitthögskolan 1997

Hansson, Bo "Finnekulturen", Trysilboka 8, Trysil 2000

Hansson m.fl. "Hvem var egentlig de første finnene i Søre Osen", Trysil finnskog, Trysil 2020

Opsahl/Winge "Finnemantallet 1686", Oslo 1990

Wedin, Maud "Den skogsfinska kolonisationen i Alfta, Bollnäs och Hanebo", Falun 2004

Wedin, Maud "Den skogsfinska kolonisationen i Norrland", Falun 2007

"Det skogsfinske DNA-prosjektet" (Facebook)

Domböcker för Solør-Østerdalen och Älvdals härad.

Kyrkböcker för Långserud, Ramsberg och Hanebo socknar.

Kan en vägsträcka vara ett kulturarv?

av Bertil Olsson

Den frågan kan man ställa sig, då man läser en artikel om vägar som var anlagd år 1935 med för dåtiden nytt material.

”Hädanefter kan det få regna syn-
dafloder över denna trafikpulsåder
in till Karlstad – lika blank och fin
i alla väder ligger den komfortabla
...asfaltbanan, på vilken nu den
moderna motortrafiken kan snurra
fram efter behag.” Såsom särskilt
intressant noteras den västra an-
slutningen till bron (Norsbron),
som byggts i betong, den första
väg där detta material användes i
Värmland. Denna betongvägs-
tump mellan Norsbron och Ris-
skola var 924 m lång och kostade
”rätt mycket pengar på en gång,
60 000 kr.” Men så hade den ju
också krävt vissa specialmaskiner,
bl. a. en betongblandare.

Förhoppningarna på den nya väg-
beläggningen ställdes högt. Livs-
längden garanterades till 30-40 år
men tidningens medarbetare utta-
lade som sin mening att ”den håller
säkerligen vida längre och be-
höver inte bli föremål för kostbart
vägunderhåll under tiden”.

För att rätt förstå och friska upp
historiekunskaperna har jag hämtat
följande förtydligande fakta ur
historieböcker.

Järnåldern avlöser Bronsåldern
omkring 500 f. Kr. och varar till
omkring 1 000 e. Kr. Därefter följer
Medeltiden fram till år 1521.

I Norge styrde Olof den helige
omkr. 1015 – 1028. Han fördrevs
men återkom med en här.

Slaget vid Stiklesta den 29 juli
1030 är ett av de mest berömda
slagen i Norges historia. I detta
slag, vid Stiklestad i Verdals kom-
mun, miste kung Olof Haraldsson
livet. Han blev två år senare
helgonförklarad, och slaget repre-
senterar idag införandet av kris-
tendomen i Norge och att riks-
kungadömet slog igenom i landet,
på bekostnad av lokala hövdinga-
dömen. Slaget stod mellan kung

Olofs styrkor och storbönder
från Tröndelagen. Kungens här
bestod för övrigt till en del av
svenskar. På kungens sida fanns
också hans unge halvbror Harald
Hårdråde. (Wikipedia)

I Sverige härskade Olov Skötko-
nung omkr. 994 – 1022 och i Dan-
mark styrde Sven Tveskägg omkr.
985 – 1014, därefter Harald 1014
– 1018 och sedan Knut den store
1018 – 1035.

För att nämna några årtal från
Nor, gjordes en datering på mos-
san i Rönkullen i Vålberg. Årtalet
var år 395 e. Kr. med en felmargi-
nal på 65 år.

Omkring tusen år senare nämns
Vålberg (Bordabergh) i ett odate-
rat brev (år 1449).

”Riddaren Enar Floge ger till kän-
na att han och hans hustru Klauus
Nielon förpantat gården i Värml-
land för 60 gyllen”.

Nors socken nämns 1359 3/3 Noor
då herr Halwarth (prästen) sigille-
rar ett brev utfärdat av Magnus
Pätarsson gällande fiske i Grava
socken.

Segeerstad socken nämns 1381
7/4. Då ”riddaren Erik Ketilsson
skänker Vadstena kloster

”Asbergh (Aspberg) oc Asberg-
krook” i Siherstadh (Segeerstad
sn) i Värmland.

De båda gårdarna på Törnmon
Norra Törne i Nors socken, skatte-
heman, nämns år 1503 och Södra
Törne i Segeerstad socken nämns
år 1535 och år 1540 upptas en
landbogård, som räntar 2 pund
smör, 180 järn och 16 mark gäd-
dor, under archidiakonats (är-
kedjäkne (**Archidiakon**) prebenda
i Skara domkyrka.

När och hur socknarna Nor och
Segeerstad bildades, finns inga
skriftliga bevis. Men det var troligen
med kyrkan allting började, ty
kyrkan och socknen kan sägas
vara två sidor av samma mynt.

Ordet socken är troligen en härled-
ning ur verbet söka i betydelsen av
en menighet som söker sig till
samma kyrka. Den ursprungliga
innehörden är därför den religiösa
bekännelsen som vid denna tid var
katholicismen. Goda kommunika-
tionsmöjligheter,

I Nors fall, Norsälven och troligen
att ett gammalt gravfält legat vid
nuvarande Norsbron.

Nors kyrka byggdes, där Ävjan
(Lillälven) rinner ut i Norsälven.
Men det fanns gravfält vid Hög-
lunda och platsen nämnd 1472 31/
12 eller Trossnäs nämnd redan
1293 23/2.

Eller varför byggdes inte kyrkan
vid Valum, nämnd 1390 11/4? Lite
långt avstånd från gravfältet vid
ovan nämnda Norsbron och Nor-
sälven. I brevet där Valum nämns
står:

”Jönis Magnusson, som är skyldig
riddaren Agmund Hath 140 mark
för en hingst, pantsätter sin gård
Hvaleen (Valum) i Norssocken och
sin del i Vänesbergh (Vänsberg) i
Grafw (Grava) socken. Vid igenlös-
ningen skall en oxe beräknas till 3
mark och en ko till 12 öre”.

Kanske var inte Jönis Magusson
lika mäktig som den ”Sigard” som
sägs ha grundat kyrkan i nuvaran-
de Segeerstadbyn. År 1287 14/7
utfärdar Benedictus (Bengt) bis-
kop i Linköping och hertig av Fin-
land (bror till Magnus Ladulås) ett
testamente. Han ger bl a till Skara
domkyrka gården Sigarstad (Se-
gerstad) i Värmland.

Gränsdragningen mellan socknar-
na och var kyrkan skulle byggas
måste ha varit svårt att enas om,
där mäktiga riddare och lika kraft-
fulla biskopar i Skara och kanske
också klostren ville ha ett ord med
i kampen.

Kyrkan och kyrkogården blev i
den kristna förkunnelsen en viktig
samlingspunkt i och med att be-
gravningarna i gårdarnas ättehagar

Forts på nästa sida

Ur andra medlemsblad

Värmlänningar

Näverluren 2019:4 (Värmlands Hembygdsförbund): Fotogruppen i Boda hembygdsförening av *Agnetta Holmqvist*. På vargskallens tid av *Elisabeth Thorsell*. Restaurering av Masmästargården [Nordmark] – en parstuga från 1700-talet av *Lisbeth Abrahamsson*.

Personhistorisk tidskrift 2020:1 (Personhistoriska samfundet): Per Nygren: djurläkare i 1830-talets Värmland av *Pelle Räf*. Per Nygren var född på Billingsberg i Stavnäs och avled i kolera 1834 i Åsmunderud, Grums.

Släkt och Hävd 2019:4 (Genealogiska Föreningen): Tre präster Mariæstadius – om tre bröder och deras härkomst av *Åke Möller*. Nya uppgifter om vem som var far till bl.a. kyrkoherden Magnus Svenonis Mariæstadius i Sunne (död 1678). Det var inte stadsnotarien Sven Månsson utan stadsskrivaren Sven Eriksson i Mariestad.

Strödda Annotationer nr 63 (Släktforskarblad för Örebro län): Min X-kromosomgåta av *Rita Lind*. Beskriver författarens sökande efter en DNA-kusin, Gloria, i USA med gemensamt segment på 66,6 cM. DNA-kusins morfar Walfrid Dahlgren, född 1878 i Amnerud, Dalby, död 1954 i Kalifornien. Det visar sig att Ritans far-

mors farmors mor och Glorias morfars morfars mor är samma person, prästdottern Johanna Magdalena Chenon (1780-1830) i Norra Branäs, Dalby.

Swedish American Historical Quarterly October 2019 (Swedish American Historical Society): From Värmland to Lindsborg to Värmland av *Bruce Karstadt*. En introduktion till en essä om Rackenmålarna från 1930-talet, skriven av *Ingeborg Sundstrom Bowen* (1883-1950), vars far Jakob Otto Sundström var född 1846 i Liljendal, Rämmen.

Tunarötter 2020:1 (Föreningen Släkt och Bygd i Borlänge): Charlie Bros från Borlänge av *Håkan Gellin*. Artikel om bröderna Ernst Hugo (1913-2005) och Karl Oskar (1917-1982) Frisk som blev akrobatartister, kända omkring 1950. Deras föräldrar var hyttarbetaren Johan Ernst Johansson Frisk född 4/12 1888 i Gräsmark och hans hustru Selma Teresia Frykberg, född 19/5 1891 i Rämmen.

Östemtingen nr 61 (Östra Ämterviks Hembygdsförening): Som vanligt många intressanta artiklar om bygden, bl. a. släkttavla för Olof Pettersson Alsing av *Leif Östlund*, populärmusik i Östra Ämtervik av *Carl-Erik Hagström och Kjell Sundström* samt Primo Emterwig av *Staffan Mörling*.

Andra

Diskulogen nr 127 (Föreningen DIS): Adel, präster, borgare och bönder av *Lars-Åke Stenemo*.

Genealogen 2019:2 (Norsk Slektshistorisk Forening): Kong Haakon VII og dronning Mauds etterkommere av *Dag T. Hoelseth*.

Slekt og Data 2019:3 (Slekt og Data): Tema: "Lov og rett", bl. a. om norsk rätthistoria, politi- och lensmannsarkiv, "utilregnelighet i straffesaker genom historien", fängelsearkiv samt statsborgerskap (medborgarskap) m.m.

Västanbladet 2019:4 (Göteborgs-Regionens Släktforskare): Ett personligt samtal med Peter Sjölund av *Johan Ahlén*.

Inställda Släktforskar dagar – och inställd bussresa

I april nåddes vi av beskedet, att 2020 års Släktforskar dagar i Skövde inte blir av. Tråkigt och snopet, men ett helt förståeligt beslut. Släktforskarförbundets riksstämma kommer att genomföras digitalt i september, men vi hoppas och tror att 2021 blir ett bättre år på alla sätt, med inte bara fotbolls-EM och sommar-OS utan också Släktforskar dagar i Göteborg.

Inte för att förminska Skövde, men utan Släktforskar dagar så försvann också vårt intresse av att resa dit denna gång. Så någon bussresa för medlemmarna i augusti blir det förstås inte.

Om det skulle bli så, att läget ser bättre ut till hösten, så kanske vi kan ordna någon medlemsresa i september månad. I så fall kommer vi att meddela detta i VärmlandsAnor nr 3.

Forts från sida 12

försvann. Att de döda fick sitt vilorum i vigd jord var troligen av avgörande betydelse under missions-tidevarvet och att bekämpa asatron.

Upptagandet i den kristna gemenskapen genom dopet och anskaffandet av en dopfont framstår, vid sidan om altaret, som det viktigaste kultföremålet i kyrkan. Enligt Ernevik finns ett samband mellan Edskogsleden och kyrkor med fontar gjorda av täljsten längs denna led. Nors och Segerstads kyrkor har båda dopfontar av tälj-

sten som saknar uttömningshål. Täljsten bröts i Dalsland och främst Norge.

Källor:

Att resa i Värmland, del 1 vägar-na under 1000 år av Arvid Ernvik

De värmländska medeltidsbrev-erna av Halvar Nilsson

Det Medeltida Sverige, Värmland

Medeltida dopfontar i Värmland av Sven Axel Hallbäck

Värmland För och Nu 1971.

Smeden Lars Stålhandske

av Monika Becker

Jag ville skriva en berättelse om en av alla smeder jag har som anor. Många var intressanta av olika skäl, men mest blev jag gripen av Lars Stålhandske. Hans korta liv lämnade många frågor obesvarade och må så vara. Mycket kunde jag ändå rota fram och samtidigt lärde jag mig mycket om bruken i Värmland, om smedernas liv och om släktforskningens svårigheter och om glädjen vid en överraskande upptäckt.

Lars föddes i Ransäter 1794 och dog i Borgvik 1830. Han blev således bara 36 år. Han hade en tvillingssystem, Stina och en yngre syster Anna. Hans far Jöns Larsson föddes 1769 och kallade sig först Fyrpihl och därefter Stålhandske. Det finns inga noteringar om var fadern Jöns föddes och inte heller några påvisbara kopplingar till andra "Stålhandskar". I några sammanhang på nätet har jag sett påstådda förfäder till Jöns Larsson, så småningom Stålhandske, men källhänvisningar saknas. Jag har själv kollat upp de här uppgifterna och inte funnit något belägg för dem. Antagligen är det någon felmatchning i något program som sedan spridit sig.

Lars far, Jöns, påträffar jag första gången i Ransäter som 8-årig son till pigan Stina Mattesdotter. En otydlig notering kan tolkas som oäs, oäkta son. Det styrks ju av att Stina är bara 18 år när Jöns föds och att hon betecknas piga och inte änka eller ev. hustru. En fader hade han ju ändå som säkerligen kunde hetat Lars, men jag har inte kunnat hitta någon passande varken i Ransäter eller angränsande socknar. Jöns Larsson blir kvar i Ransäter resten av sitt liv. Först som smedgosse hos mästaren Mattes Mattesson och därefter som dräng, mästervän och mästare. En klassisk smedskarriär.

Mästersmeden anställde själv sin mästervän och vanligen två drängar. Fyra man behövdes när ett särskilt moment, ett lyft, skulle

göras i järnhanteringen. Betalning/lön gjorde mästern upp direkt med patronen. Drängarna bodde hos mästern med familj, ofta i ett rum.

Jöns Larsson tog sig först namnet Fyrpihl och därefter Stålhandske, som blev stadfast och bestående för hans efterkommande. Jag har inte kunnat hitta kopplingar till släkter med dessa namn, även om det finns många andra Stålhandske även i Ransäter. Varför skulle Jöns tagit namnet Fyrpihl först om namnet Stålhandske, passande smednamn, redan funnits i slakten?

Jöns förstfödda tvillingar döptes till Lars och Stina. Dessa namn bars ju också av hans föräldrar. Jöns och hans hustru Anna Lena Andersdotter Lethenström fick ytterligare ett tvillingpar, som döptes till Anders och Anna, som var hustrun Anna Lenas föräldrars namn. Däri finns en logik som är svår att förbise och som stärker slutsatsen om Jöns föräldrar.

Lars Stålhandskes mor Anna Lena Lethenström var yngsta dotter till smeden Anders som härstammade från en gammal smedssläkt i Björneborg. Också intressanta forskarobjekt.

Lars växte alltså upp i Ransäter Mellanhammare. Han konfirmerades men kunskapen i kristendom var emellanåt inte över sig. Någon gång på 1810-talet, troligen redan 1811 hände något i familjen Stålhandske. Mästern Jöns med hustru, barn och 2 drängar bodde vid Mellanhammaren och blev av patron (troligen Eric Fahlbeck) uppsagda att avflytta. Tvillingarna Lars och

Carl Forsberg, barnbarn till smeden Lars Stålhandske, farfar till min farmor och morfar till min morfar. Antagligen från ca 1868, från min pappas album.

Stina, 16 år, varnades. Drängarna flyttade till Ekshärad utan attest. Man vet ju inte om noteringarna gjorts vid samma tillfälle, men det verkar onekligen så. Stor eller liten försyndelse – uppsagda blev Mästern Jöns familj. Och varningen till tvillingarna – kom den från patron eller prästen? De har fått absolution. Kanske var de uppkäftiga vid beskedet om avflyttning.

Värre var det dock inte, än att Jöns och hustrun blev kvar i Ransäter och så även Lars. Han är skriven på flera ställen i Ransäter ända fram till 1820. Man får utgå från att han arbetade som dräng och mästervän för olika mästare och bodde väl också hos dem. Det var nog bara fråga om en mat- och sovplats.

Lars hann sitta i stocken 2 gånger för liderlighet på sabbaten. "...får ej gå utan att kunna inställeorden" står det i kyrkboken. Detta på

1810-talet. I mitten av seklet upphörde straffet.

Det var förstås nattvarlden han inte fick gå i utan att läsa på sin kristendom. Liderlighet stod vid den här tiden ofta för onykterhet, högljuddhet och bråk i största allmänhet. Dåligt uppförande kanske man kan säga. Antagligen skedde det just i kyrkan vid högmässan, men säker kan man ju inte vara. Kanske skedde det på annan plats fast just under söndagen. Kyrkogångsplikten upphörde vid 1809 års regeringsform så tidsmässigt är det ju ett gränsfall. Man kan ju tänka att han kände sig tvungen att gå till kyrkan, även om han inte var riktigt i form.

Som 26-åring lämnade han i alla fall Ransäter och flyttade till Mölnbacka och därefter till Älvsbacka, där han träffade Cajsa Lisa Wieveg, dotter till en plåtsmedsmästare. 1822 gifter de sig och flyttar till Ransäter. Dottern Lena Cajsa (min ana; farmors farfars mor och morfars morfars mor) föddes året efter, 1823 och 1824 sonen Jan Fredrik.

1825 flyttar familjen till Liljendal, Rämmens socken och där notera-

des att de var behöriga i kristendomskunskap, var ordentliga och välfräjdade och tagit nattvard. Cajsa Lisa hade kanske ett gott inflytande. Sonen Carl Gustaf föddes 1826 och Anna Lovisa 1828. I dopboken står att de vid yngsta dotterns födelse bodde i Myrmansfors, Rämmen. Bruken i Liljendal och Myrmansfors var sammankopplade med gemensamma ägare till och ifrån. Antagligen låg Myrmansfors inom eller i närheten av Rämmens bruk, något som kan vara av vikt för en senare historia.

Flyttlasset går 1829 till Dömle och där stannar de bara ett år. Avflyttade till Borgvik 1830. Handattest står det vid Cajsa Lisas namn. Det måste man väl tyda som att de fick detta papper med sig i syfte att lämna vid framkomsten till Borgvik.

Därefter går familjen upp i rök. Finns ingenstans noterade i Borgvik och inte heller på något tänkbart bruk. Cajsa Lisa Wieveg, änka efter Lars Stålhandske, finns tydligen ändock i Borgvik för år 1835 föder hon en oäkta son, Carl och blir kyrktagen som hustru till drängen Lars Larsson från Grums. Cajsa Lisa finns noterad som fat-

tighjon i Sockenstugan tillsammans med lille Carl. Hur länge hon varit där vet man inte och var hennes 4 övriga barn finns vet man inte heller. Drängen Lars Larsson finns på Norra Herrgården i Borgvik.

Splitttrad familj kan man tänka. Den lille gossen Carl dör knappt 2 år gammal. I juni 1837 föds ännu en son, Knut Larsson och Cajsa Lisa är fortfarande kvar på Sockenstugan, med noteringen ”hemmahörande i Rämmen”. En märklig notering. Hur kan hon vara hemmahörande i Rämmen? Familjen lämnade Rämmens församling 1829 och flyttade då till Nedre Ullerud (Dömle) och 1830 till Borgvik.

Men i Rämmen – där hittar jag familjen inflyttande 1837. Rämmen B/2 sid 160 – vilken lycka! ”Änkan Cajsa Stålhandske **vars man avled i Borgvik 1830** framfödde 1835 ett oäkta gossebarn och blev kyrktagen såsom hustru till drängen Lars Larsson nu vistandes i Gillberga socken”. Tillsammans med Cajsa är dottrarna Lena Cajsa och Anna Lovisa samt lille gossen Knut.

Smedjan i Rämmens bruk. Foto: Lars-Gunnar Nyqvist.

Om inte denna notering funnits hade man inte kunnat veta vad som hände **Lars Stålhandske**. Nu vet vi att han dog i Borgvik – samma år som de flyttat dit. Varför han dog får vi aldrig veta. Han finns inte med i några böcker i Borgvik. Blev han sjuk eller förolyckades han? Frågan blir inte besvarad.

Lite märkligt är att familjen flyttade till Rämmen. Änkan var fattig-hjon i Borgvik – fanns något utbyte mellan socknarna på så sätt att hon blev betraktad som hemmahörande i Rämmen? Kanske fanns någon gammal kontakt, vilket inte kan påvisas. Om jag förstått saken rätt så bodde hon nog i alla fall inte långt från Myrmansfors – platsen de lämnade 1829.

Änkan **Cajsa Lisa** blev 80 år och var kyrkoskriven i Rämmen resten av sitt liv. De sista åren bodde hon dock hos sonen **Knut Larsson** med familj i Nordmark och begravdes där.

Äldsta dottern **Lena Cajsa** blev gift med smeden/bruksarbetaren Lars Forsberg och flyttade till Le-sjöfors.

Dottern **Anna Lovisa** gifte sig med arbetaren Bengt Larsson och bodde kvar i Rämmen.

Sonen **Jan Fredrik Stålhandske**, född 1824, flyttade till Ransäter som 12-åring och blev, som sin farfar, kvar där hela livet.

Om sonen **Carl Gustaf**, född 1828, vet vi ingenting. Antagligen

dog han som liten. Eftersom Cajsa Lisa kallade sin första son med Lars Larsson för Carl gissar jag att Carl Gustaf var borta.

Detta är min berättelse om en smed och hans familjs liv i början av 1800-talet. Till skillnad från sin far och sin son, som bägge levde sina liv i Ransäter, så bodde Lars på 8 bruk. Tillgången på arbete styrde förstas smedens liv. Ändock var många stationära, så fler orsaker fanns säkert till att många flyttade runt.

Drängen Lars Larssons liv och öde blev sorgset, kan jag tycka, och överskuggar därmed lite smeden Lars korta liv. Lars Larsson levde som dräng på olika gårdar i Gillberga socken hela sitt liv och slutade på fattiggården i 80-årsåldern. I flera år efter ”skilsmässan” från Cajsa Lisa Wieveg, Stålhandskes änka, noteras i kyrkböckerna att han var förlovad med henne. Han gifte sig aldrig. Man undrar varför de inte kunde hålla ihop och det troligaste svaret är väl att de var för fattiga. Han kunde väl inte som dräng dra försorg om en familj. Kanske fanns det hopp om en återförening. Man undrar ju om de någonsin träffades igen och om han träffade sin son Knut.

Som jag förstår så finns inga ättlingar kvar från Lars familj som bär namnet Stålhandske. Ende sonsonen Johan Fredrik emigrerade till USA med sin familj 1888. Enligt nyligen framkomna uppgif-

ter lär finnas ättlingar där, Stålhandske, men det får bli en helt annan berättelse.

Källor: Gängse kyrkböcker

Jalmar Furuskog: ”De värmländska järnbruksbygderna” och ”Det svenska järnet genom tiderna”

Föreningen för Smedsläktsforskning: ”Järnbruk i Värmland”

Halvar Nilsson: ”Det Ransäter som var”

Sven Hugo Borg: ”Borgviks järnbruk”

Rötters Anbytarforum
Siten ”Värmländsk industrihistoria”.

Bytt e-postadress?

Har du bytt e-postadress vänligen meddela den nya till: kassor@varmlandsrotter.se

E-postadressen är viktig för olika utskick bl.a. info om föredragmm.I nuläget har föreningen många adresser som inte hittasoch som stud-sar tillbaka.

Detta innebär krångel och extra arbete, och att ni går miste om information!

Värmlands Kyrkboksregister 4 nu på Arkiv Digital

Nu har Du som har abonnemang på Arkiv Digital även tillgång till Värmlands Kyrkboksregister 4 i deras register Födda, Döda eller Vigda – delar av Sverige. En finess är att man med ett klick kommer direkt till rätt sida i respektive kyrkbok, så att man enkelt kan granska källan. Det går även att rätta uppgifterna här. Du som inte har abonnemang på Arkiv Digital kan beställa vår DVD/USB-utgåva av registret precis som tidigare.

En helt vanlig gravsten

av Karin Larsson

År 1985 ringde jag till Karlstads kyrkogårdsförvaltning för att ta reda på var pappas farmor, Maria blivit begravd. 1923 blev Maria Johannesdotter Eriksson (*1848 Nedre Ullerud) begravd där, ombesörjts av sonen Carl Fredrik Nilsson i Älvdalen. Gravplatsen var på Ruds vackra skogskyrkogård, (grav 31, gård A, kvarter VIII), men varken sten eller något kors fanns kvar och dessutom ingen gravrättsinnehavare. Graven var på ett av det äldsta områden och en omändring var redan påbörjad. Jag kom så att säga i grevens tid!

På sommaren 1985 reste jag ner till Karlstad för att besöka graven tillsammans med min syster Berit, min dotter Jenniann och farbror Ingmar. Vi letade oss fram mellan grusgångar och granhäckar och fann till slut en märkt ”grästuva”. Min frispråkiga farbror, som liknar en gårdagens godsherre och med sina snabba beslut pekade han på platsen med sin spatserkäpp, sa ointresserat ”här är det och nu går vi”. Jag talade där med personal som också ringde upp mig efter några få dagar för att få veta om graven skulle vara kvar. Svaret blev bestämt ja! Bestämt också att endast en liggande sten var passande.

Till saken hör att just en sådan sten hade vi till övers! I regel har man inte gravstenar till övers, men så var nu fallet. Vår sten hade tidigare varit på graven hemma i Älvdalen med farbror Axels namn. Stenen förvarades under flera år hemma i Rot ute i ”höbon”. Faster Jenny var fasligt rädd att stenen skulle komma på villovägar, så mamma försökte finna på råd. Först försökte hon mejsla bort bokstäverna, som gick så där. På vintern tog hon det säkra före det osäkra och baxade den tunga stenen ner på tjärnen. Meningen var att den på våren skulle sjunka till botten. Men så då ångrade hon sig efter några dagar, kämpade upp den igen och in i höbon igen. Bra var det för det var just den jag skulle använda till ”farmoderns” grav en gång.

Jag talade med stenslipare Persson som ville åta sig jobbet med nytt namn och datum. Tänkte inte på att fråga om priset, så det var spännande då jag egentligen inte hade några egna pengar att betala med. Tänkte igen, jag använder barnbidraget till detta. Döm om min förvåning när jag hämtade stenen och skulle betala, så var slutsumman exakt samma som barnbidraget jag hade med mig! Var det manne själva dödsföremålet som hade ett finger med i spelet?

Med gravstenen i bilkofferten och mamma och Jenniann som rese-sällskap åkte jag ner till Karlstad för att graven skulle få se värdig ut igen. Lämnade stenen till en vaktmästare som sa, ”kom igen på eftermiddagen så är den nedlagd”! Med ytterligare sällskap, som moster Rut och morbror Stig gick vi tysta och förväntansfulla i någon slags procession bakom välklippta granhäckar till gravplatsen. Samtidigt hörde vi klockringning från det lilla kapellet bredvid. Det hela blev plötsligt väldigt högtidligt och värdigt. Jag satte ner blommor, morbror Stig fotade och jag beundrade mitt verk.

Varje sommar fram till 2017 har jag varit till graven med blommor, pratat lite med henne om väder och vind och samtidigt fantiserat om hur hon haft det i sitt liv. Under alla år betalade jag en avgift till skötsel och plantering. Så bestämde jag mig till sist, att nu tar jag hem stenen igen och ”farmodern” Maria får följa med om hon vill. Nästan 100 år har gått så hon är färdig med den platsen på och i jorden. Någon annan får överta hennes plats.

Ringde och avtalade med kyrkogårdspersonal att graven får upphöra och vilken dag jag tänkte hämta stenen. Blev lovad bärhjälp om så behövdes. Tog med mig spade, dragkärra och kusin Kristina i augusti 2018. Gick som smort att gräva upp och baxa den lilla men tunga stenen på kärran. Med

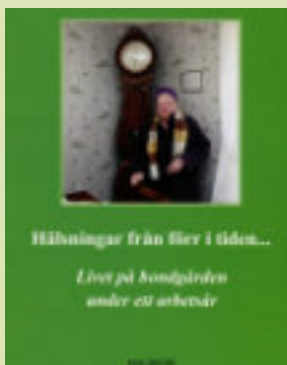

Kvinnan som vilar i graven på Ruds kyrkogård. Maria var född i Nedre Ullerud men bodde på Herrhagen i Karlstad.

förenade krafter kom vi till bilen och som på beställning kom två vältatuerade herrar, som Kristina trodde var vår beställda bärhjälp och gav dem order var stenen skulle ligga. Med ens låg stenen på plats i min bil och jag tackade med en innerlig kram. Karlarna var inga utsända bärare utan var på väg för att köpa blommor till en begravning i kapellet, där jag parkerat bilen. Vad blir stenens öde härnäst kan man undra. I väntan förvaras den nu i ett härbre i Evertsberg och jag kanske rentav tar den själv på min grav, var jag nu ska förvaras. Återanvändning är ju det senaste!

Gravstenen 1985 med min dotter Jenniann. Foto: Karin Larsson

Hälsningar från förr i tiden... av Mai Hedin

Boken med undertiteln *Livet på bondgården under ett arbetsår* trycktes första gången 1995, men har nu omarbetats och försetts med bilder 2020. Mai Hedin i Sunne, som fyllt 99 år, beskriver här många av de sysslor som utfördes på en bondgård under ett år under tidigt 1900-tal och det är fascinerande läsning. Både hushållsarbete och arbete på gården beskrivs i kortare lättlästa och fint illustrerade kapitel, och vi får bland annat lära oss hur man tillverkade egen jäst, vad en getdoning användes till och hur skördearbetet gick till. Som bondson blev det många igenkännanden, men jag är säker på att även att de som inte har den bakgrunden får stor behållning av läsningen. Hushållning med jordens resurser är i högsta grad aktuellt.

Boken är på 56 sidor, innehåller 38 bilder, bildhänvisningar och innehållsförteckning.

Är Du intresserad av att köpa boken, som kostar 120 kr + porto, kontaktar Du:

Margareta Fredriksson
mail:
margareta.fredriksson@gmail.com
mobil: 076-2465296

Lars-Göran Jansson

Ordföranden har ordet

Ett virus från Wuhan

Ibland är det kanske tur att man inte vet vad som komma skall. Då jag i februari författade Ordförande har ordet för nr 1, var det ingen som hade en aning om att ett virus i Kina om en dryg månad skulle "stänga ner" Sverige och världen. Mest påverkan har det givetvis haft på alla människor med oro för hälsan och isolering som följd. I föreningen började vi att ställa in några arrangemang som låg i den närmaste framtiden, för att sedan se oss tvungna att ställa in alla vårens aktiviteter. Det har säkert inte undgått någon släktforskare att Släktforskar dagarna i Skövde också ställts in, även det ett klokt beslut förstås, men tråkigt för oss släktforskare. Alla måste ta sitt ansvar för att inte medverka till smittspridning oavsett ålder eller riskgruppstillhörighet.

Släktforskare har bra möjlighet att fortsätta med sitt stora intresse trots allt, via de tjänster som erbjuds av Arkiv Digital och SVAR. Kungliga biblioteket öppnade upp sina databaser för skannade dagstidningar under april och maj. Institutet för språk- och folkminnen påbörjade (äntligen) lanseringen av Dialektkartan. Du som DNA-forskar har alltid några nya "DNA-kusiner" att försöka utreda släktskapet med, och tveka inte att kontakta dem via mail. Kanske Du nu får tid över för att ta tag i några "släktforskarprojekt" som legat och grott en tid.

Vad händer i föreningen

Vår målsättning och önskan är förstås att höstens program kommer

att kunna genomföras som planerat under förutsättning att de restriktioner som gäller nu (maj 2020) upphävs. En del av de föreläsningar som ställts in under våren har fått nya datum senare i år. Styrelsen håller sina arbetsmöten och styrelsemöten via videokonferens.

Värmlands Kyrkboksregister i Arkiv Digital's födda, vigda och döda – delar av Sverige

I mitten av april publicerade Arkiv Digital vårt Värmlands Kyrkboksregister 4 under *Födda, vigda och döda – delar av Sverige*. En finess är direktlänkarna som gör att Du kan hoppa till aktuell sida i respektive bok.

En anekdot från Nyed, Värmland

Hemma berättades det följande om en man som gick under namnet "Larssön i Børsch" (Borserud) och deltog i Bondetåget till Stockholms slott i februari 1914 tillsammans med 30 000 andra bönder. Då han återvänt hem frågade man honom lite på skoj: - "Va sa kungen när han fick se att du va där Larssön?". Larsson fattade sig snabbt och enligt honom vände sig Gustav V mot drottningen och sa: - "In å sätt på kokern Victoria, Larssön i Børsch ä här!"

Ta nu hand om varandra, håll kontakten, och så håller vi tummarna för att vi snart skall kunna träffa varandra precis som vanligt!

Värmland i maj 2020
Lars-Göran Jansson,
ordförande

Dialektkartan

Nu har äntligen Institutet för språk- och folkminnen börjat publicera inspelningar från bland annat Värmland på Dialektkartan. Projektet har blivit mycket försenat som Ni vet och ännu så länge är inte alla inspelningar på plats. Man räknar nu med att fylla på kartan successivt.

Du hittar Dialektkartan på <http://www.isof.se/om-oss/kartor/dialektkartan.html> och i skrivande stund finns 15 inspelningar från Värmland. Du klickar på respektive markör och kan sedan lyssna på inspelningen.

Antavla 232

Adolph och Catharina – en romantisk-tragisk historia

Efter en kurs i släktforskning 2015 för Hans Olsson började jag att leta efter mina förfäder med hjälp av Arkiv Digital. Jag hade lite uppgifter om mor- och farföräldrar från mina föräldrar men de dog på 50- respektive 60-talet och då var jag ung och lagom intresserad av det som tilldragit sig i forna tider. Jag växte upp i Karlskoga och det är där de allra flesta av mina anfäder fanns. Det förekom ett visst utbyte med närliggande socknar som Bjurtjärn, Lungsund och Nysund men däremot var det inte många som flyttade västerut till Kristinehamn eller längre eller flyttade in därifrån. Med denna berättelse kommer också folk från andra delar av Värmland in såsom Filipstad, Sunne, Övre Ullerud och Kristinehamn.

Farfar Gustaf Berg var född 1855. När Gustaf var fem år dog hans far Anders Nilsson och modern Stina Karlsdotter blev ensam med sex barn som blev kallade fattighjon i husförhörslängderna. När Anders och Stina gifte sig 1846 var de änking respektive änka och hade var sitt barn med sig från första giftet. Tillsammans fick de fyra barn, varav Gustaf var yngst. Vid Anders död hade hans dotter redan flyttat hemifrån och Stinas son gjorde detsamma efter något år och de övriga barnen fick så småningom ge sig iväg allteftersom de blev 12-13 år. Endast minstingen Gustaf fick stanna hos sin mamma men han fick också börja arbeta tidigt. Från sexårsåldern vaktade han djuren på gården där familjen var in-

hyst. Han fick inte gå i skolan, två veckor blev det innan han måste komma hem och arbeta.

Jag hade inga större förväntningar när jag bläddrade vidare bland Stinas anor och blev helt överraskad när jag kom till hennes mamma som hette Anna Greta Adolfsdotter Wikland. Det var inget dåligt namn på en torparhustru! Och vem var hennes far med det ståtliga namnet Adolph Fredrich Wikland från Bjurtjärn? Här börjar en historia som hade platsat i min barndoms Hemmets Veckotidning.

Adolph med hustru Catharina Jonsdotter anträffades på Degernästorp, en liten gård vid sjön Möckelns västra sida, norr om Degerfors. Godset Degernäs strax intill är nu platsen för en golfbana – och på Degernästorp ligger en campingplats. Degernästorp var Catharinas hem. Hennes far Jonas Persson kom 1744 från Säfsjön ute i skogen söder om vägen mellan Degerfors och Björneborg och gifte sig med Kierstin Larsdotter, dotter till gårdens ägare. I 1719 års mantalslängd för Degernästorp står en Lars Nilsson nämnd som torde vara Kierstins far. Kierstin och Jonas fick två flickor, Annika född 1746 och Stina född 1747. Kierstin dog den 26 januari 1753. Den 26 december samma år gifte Jonas om sig med Catharina Persdotter från Östra Lidefors, Nysund. Hennes far var smed och hennes mor kom från smedsläkten Lang, invandrad till Sverige under 1600-talet. Flera av dem var under årens gång verksamma på Valåsen i Karlskoga.

Adolph Wikland var uppväxt på Bjurtjärns gård i Bjurtjärn. Gården hade Adolphs far Didrik Wikland, född 1695, fått av sin mormor Anna Ekebom genom

ett testamente från 2 oktober 1732. Mormor hade i sin tur fått gården av sin make Anund Haqvini, kyrkoherde i Karlskoga, som i sin tur köpt gården av arvingarna till en tidigare präst verksam i Bjurtjärn.

Den 19 augusti 1740 gifte sig Didrik i Västsjö, Övre Ullerud, med Maria Sara Herwegh, född 5 oktober 1719. De slog sig ned på Bjurtjärns gård. Mellan åren 1741 och 1754 fick de åtta barn, varav Adolph född 6 mars 1753 var nummer sju. Runt 1771 flyttade Adolph från Kristinehamn till Karlskoga. I husförhörslängden återfinns han först på Degernäs - deltog i nattvard 1771 och 1772. På närbelägna Degernästorp finns hans med 1774 som Mågen Wikland. 31 oktober 1775 gifte han sig med Catharina Jonsdotter. De fick två flickor, Anna Greta, född 1777, som blev min farfars mormor, och Maria född 1778. I husförhörslängden för 1777-1782 Degernästorp är namnet Måg. Wikland bara helt enkelt överstruket och ersatt med Måg. Olof Jons-son. Inte ett ord om vad som hänt honom eller vart han tagit vägen. Om man googlar på hans namn kan man finna uppgifter om att han försvann 1779 och dog i Norge men det finns ingen källa angiven. Runt år 2000 var det ett livligt utbyte av information på Anbytarforum om släkten Wikland och däribland Adolph. Där fick jag även reda på en hel del om mina anhöriga, bl.a. att min farfarsfar Anders Nilssons första hustru också var en Wikland-flicka som var tremänning med Anders andra hustru Stina.

Efter ett par år gifte Catharina om sig. Vigsel 23 december 1781 mellan uppsättaren Olof Jonsson i Västra Nytorp och Bergsmansdottern Catharina Jonsdotter i

Antavla 232

Degernästorp. Inget som visade att Catharina varit gift förut, inget om att hon var änka. Inget dödsfall fanns alltså registrerat. Har försökt ta reda på om hon fått skilsmässa och i så fall hur och när men inte funnit något dokument.

Nu fick Catharina en make som passade bättre i miljön på Degernästorp med kunskap om arbetet i hyttan. Jonas Persson stod fortfarande som Bergsman i husförhörslängden men redan några år därefter har titeln övertagits av Olof. I husförhörslängden för 1793-97 är ordet Bergsman överstruket och ersatt med Undantagare. Det verkar som om ägarna på Degernäs köpt Degernästorp vid denna tid, kanske i samband med att Jonas Persson dog 1796, och att folket på Degernästorp därefter fick ett visst årligt underhåll från Degernäs som ersättning.

Catharina och Olof fick tre döttrar och en son som blev vuxna samt en dotter som dog som mycket liten.

1796 dog alltså Jonas Persson, 1798 dog Olof Jonsson och den sistfödda lilla dottern och 1799 dog modern Catharina Persdotter. Catharina var nu ensam med tre barn hemma: Stina Lisa född 1784, Anders 1789 och Catarina 1792.

Den 2 juni 1799 vigdes drängen Peter Larsson från Granberga och änkan Catharina Jonsdotter. De fick ett barn, sonen Eric född 24 mars 1800. De var inte längre delägare i hyttan utan all deras inkomst tycks komma från jordbruket. Av bouppteckningen efter Catharinas får man uppfattningen att de var ett mycket

flitigt par tillsammans med hemmavarande barn.

Den 29 juli 1811 dog Catharina av feber. Bouppteckning gjordes redan 5 augusti 1811. Det verkar som om Catharinas dödsfall var väntat. Bouppteckningen säger en hel del om Catharina även om den inte är helt lätt att läsa. Texten är blekt, innehåller konstiga stavningar och den lösa egendomen är uppräknad lite huller om buller. Under rubriken Husgeråd t.ex. finns visserligen allt det som man normalt menar med husgeråd men också möbler samt all sorts jordbruks- och fiskeredskap inklusive en eka.

Vad jag har funderat över varför Adolph gav sig iväg. Blev livet på Degernästorp bland tuffa bönder och hyttarbetare helt fel för honom som kom från de fina salongerna? Eller tröttnade han bara helt enkelt på det hårda och enformiga arbetet på gården? Vad jag önskar att han hade skrivit några rader till förklaring för han kunde säkert skriva. Han hade ju flera bröder och kunde ju ha skrivit till dem.

För Catharina ändrades förhållandena inte så mycket genom giftermålet. Hon fick ju leva vidare i sin invanda miljö även som gift med Adolph. Men hur var det att fortsätta utan Adolph? Var Catharina så tuff som hon verkade när hon för att kunna hålla igång gården med arbetet i jordbruk och hytta gifte om sig med Olof och senare med Peter? Var hon trots alla motgångar glad och god som sin dotterdotter Stina Karlsdotter som omtalas av sina barnbarn som en glad och vänlig kvinna trots ett fattigt och strävsamt liv?

Två andra personer som också försvunnit spårlöst från Degernästorp är Catharinas halvsystrar Annika och Stina som väl var de närmaste arvingarna till Degernästorp efter modern Kierstin Larsdotter. De finns med i husförhörslängden för 1757-63 men inte i den för 1771-76. De försvann alltså någon gång under åren 1764 - 1770. Har letat i dödboken, vigselboken och utflyttningsboken men inga spår. Kanske finns någon anförvant som kan lämna besked om vad som hänt dem?

Källor jag använt för denna berättelse: Arkiv Digital: kyrkböcker och bouppteckningar

Berättelser från min far och hans systrar om deras föräldrar

Anbytarforum 1999-2000, utbyte av information om släkten Wikland

Degernäs en lantegendom med 1600-talsanor. Berättelse i Hembygdsjul 1937 av Gunhild von Strussenfelt

Karlskoga Bergslag, Gust. Lindberg och J. Johansson, utg. 24 mars 1897

Degernäs Arkeologisk utredning år 2005 av Britta Wennstedt Edvinger & Kjell Edvinger Jämtarkeologi

Ingrid Byman,
Karlstad
054-830810
ingrid.byman@telia.com

Antavla nr 232	Upprättad för Anna Greta Adolfsdotter Wikland, f 7/4 1777 i Karlskoga (T)					ff mm till Ingrid Byman. Orter i (S) län om inte annat anges	
Generation I	Generation II	Generation III	Generation IV	Generation V			
Nr 2-3 (1)	Nr 4-7	Nr 8-15	Nr 16-31	Nr 32-63			
<u>Nr 2. far</u> Wikland	Wikland	Wikland, Johan Larsson. Fogde	Wikland, Lars Hansson				
Adolf Fredrik	Didrich Bruksägare f 1695	f 1665 d g 1692	ca 1635-1668 Andersdotter, Kristina Margareta 8 f ca 1635				
f 7/3 1753	Carlmark, Elisabet f 1664		Anundi, Haquinus. Kyrkoherde 3/8 1625 Väse-5/5 1691	Vermannus, Häkan. Kyrkoherde Anundsdotter, Elisabet ca 1580-22/7 1642			
Bjurtjärn, Bjurtjärns gård d 24/3 1766	Bjurtjärn, Bjurtjärns gård d 27/1 1752 Bjurtjärn (T)		Ekebohm, Anna 9 1645-1733 Bjurtjärn (T)	Ekebohm, Gustaf Månsson. Borgmästare Roman, Anna 13/1 1619-16/3 1693, Kristinehamn			
d Norge g 31/10 1775	g 19/8 1740	4					
<u>Nr 1. ansökare</u> Adolfsdotter Wikland	Herweg	Herweg, Leonard. Brukspatron	Herweg, Henrik. Brukspatron, rådmän	Herweg, Jacob. Borgare i Filipstad	f ca 1610 Lübeck (DE)		
Anna Greta	Maria Sara Regina f 10/5 1719	f 8/9 1688, Filipstad d 2/9 1765 Övre Ullerud g 9/6 1713	1645 Filipstad-20/8 1711 Svensdotter, Katarina ca 1640 Filipstad-1699	Skragge, Katarina Håkansdotter Andersson, Sven. Köpman i Filipstad Nilsdotter, Margareta	1618-1660, Filipstad		
f 7/4 1777	Övre Ullerud, Västsjö d 17/7 1771	Gyllenspetz, Gunilla f 8/10 1685 Sumne, Gylleby d 27/10 1746 Övre Ullerud	11 d 27/7 1693 Övre Ullerud				
Karlskoga (T), Degern. d 8/2 1840	Persson Jonas Bonde, bergsman f 12/1 1715	Persson, Per. Bonde f 1684 Nysund (T), Sävsjön d 24/1 1763 Nysund (T), Sävsjön g 17/10 1714	Gälarsson, Per. Bonde f 1649 Nysund (T), Sävsjön	Larsson, Gälar. Bonde Persdotter, Elin	1602-1698 Nysund (T), Sävsjön 1607-1702		
Karlskoga (T), Botorp g 16/9 1804	Nysund (T), Sävsjön d 29/4 1796	Jonsdotter, Sigrid f 1689 Varnum, Järsberg d 15/5 1766 Nysund (T), Sävsjön	Hansdotter, Karin 12 1653-7/1 1738				
Karlskoga (T)	Karlskoga (T), Degern g 26/12 1753	6					
Andersson Carl f 1780, Karlskoga (T)	Persdotter Katarina f 14/8 1729	Wahlberg, Petter Andersson f 1674 Bjurtjärn, Lanfors d 16/5 1734 Nysund (T), Lidefors g 26/12 1704	13 14				
<u>Nr 3. mor</u> Jonsdotter Katarina	Nysund (T), Degern. d 29/7 1811	Karlskoga (T), Degern d 4/12 1734 Nysund (T), Lidefors	Lang, Hans Hansson. Mästersmed f 12/9 1652 Fellingsbro (T)	Lang, Hans Hansson. Mästersmed Gerich, Dorotea Jochumsdotter	1607-1706 Karlskoga (T) 1620-1710 Karlskoga (T)		
Karlskoga (T), Degern. d 29/7 1811	Karlskoga (T), Degern d 11/5 1799	7	Hansdotter, Margareta 1665-23/6 1708 Karlskoga (T)				
Karlskoga (T), Degern. d 27/4 2020							

Antavla 233

Johnny Höglins höjdpunkt i idrottskarriären kom den 17 februari 1968 på skridskoovallen vid OS i Grenoble. Värmlänningen från Nykroppa, tävlande för Karlstads Skridsko-klubb, hade lottats in i sjunde paret på skridskolöpningens längsta distans, 10 000 meter. Försvarande mästaren var också en värmlänning, Jonny Nilsson från Forshyttan.

I första par gick norrmannen Fred Anton Maier in till ett nytt överlägset olympiskt rekord, 15.23,9, mer än 22 sekunder bättre än landsmannen Knut "Kuppern" Johannesens notering från Squaw Valley 1960. Jonny Nilsson i andra par var inte i närheten att rubba Maiers tid. Han kom till slut sexa i tävlingen.

Men det var istället Höglin som under de olympiska veckorna i

de franska Alperna upplevde karriärens bästa form. Efter två femteplatser på 5000 och 1500 meter så låg han länge före Maiers passeringstider, och till slut var han tre tiondelar före i mål.

En av den svenska olympiahistoriens mest överraskande segrar var ett faktum. Johnny Höglin hade som bäst varit på tionde plats i VM tidigare, och inte heller efter den där februaridagen blev det några fler medaljer.

Särskilt i Norge är Höglins seger fortfarande ihågkommen, även om det för Maier och norrmännen var ett av de bittraste minnena från en annars mycket framgångsrik vinterolympiad. Så här säger Åge Dalby, tidigare chef för Norges Olympiske Museum på Lillehammer: "Og jeg fikk oppleve at Fred Anton Maier ikke tok gull på 10.000 meter i Grenoble i 1968. Svensken Johnny Höglin gjorde

det umulige mulig. Absolutt ingen trodde svensken kunne slå Maiers fenomenale tid på 15.23.6. Alle tok feil!". Under vinter-OS 2018 var Johnny en av huvudpersonerna i ett podd-avsnitt från NRK om minnen från tidigare vinter-OS. Avsnittet hette "Svensker og andre hardhauser".

Jag har roat mig med att försöka utreda några kända värmlänningars anor. År 2000 ställde Anders Berg en fråga på Anbytarforum om Johnny Höglins anor. Han presenterade en del av pappans ångermanländska anor, men det har inte varit mycket aktivitet i tråden sedan dess.

50-årsminnet och OS i Pyeongchang 2018 inspirerade mig att ta upp spåret. Här är den nu presenterad i föreliggande skick. Även om pappan var från Ångermanland så finns det gott om värmländska anor genom farmors farfar och farmors morfar. Anor på moderns sida finns i boken "Åskagssläkten" av Karl Löfström som också konsulterats. Det finns mer att utforska bortom generation VI. Disbytt har givit många nya ledtrådar i forskningen.

En av de roliga upptäckterna var att Johnny Höglin och under-tecknad var släkt, där hans mormors morfars farmor Anna Pålsdotter var syster till min morfars farmors mormor Karin Pålsdotter – dessa båda kom från Lerhol i Brunskog.

Carl-Johan Ivarsson
ivarsson.carljohan@gmail.com

Johnny Höglin i sitt olympiska guldlopp i Grenoble 1968. Foto Ron Kroon/Anefo. Dutch National Archives. Bild från Wikimedia Commons

Antavla nr. 233	Uppriättad för Hans Johnny Höglin, f. 26/2 1943 i Kroppa					Orter i (S) län om inte annat anges
Generation I	Generation II	Generation III	Generation IV	Generation V		
Nr 2-3 (I)	Nr 4-7	Nr 8-15	Nr 16-31	Nr 32-63		
Nr. 2. far	Höglin	Höglin, Nils Jakob	Höglin, Lars Jacobsson. Bonde	Höglin, Jacob.	25/12 1774 Ljustorp (Y)-20/1 1830 Gudmundrå (Y)	
Höglin	Viktor	f 19/8 1849 Gudmundrå (Y), Jättesta	f 1/1 1828 Gudmundrå (Y)-2/9 1913	Abrahamsdotter, Lisa	25/5 1789 Gudmundrå (Y)-22/2 1876	
Hans Vilhelm	Snickare, träarbetare	d 25/5 1905 Gudmundrå (Y), Jättesta	Nordin, Märta Margareta	Nordin, Nils.	17/10 1798 Nora (Y)-6/3 1852 Gudmundrå (Y)	
Rörverksarbetare	f 4/6 1882	g 20/11 1875 Gudmundrå (Y)	8 24/6 1826 Gudmundrå (Y)-15/10 1901	Andersdotter, Katarina	5/9 1798 Gudmundrå (Y)-4/1 1886	
f 25/11 1919	Gudmundrå (Y), Jättesta	Hansdotter, Cajsa Greta	Persson, Hans. Bonde	Hansson, Per	15/4 1787 Gudmundrå (Y)-16/11 1846	
Gudmundrå (Y), Frånö	d 19/11 1926	f 9/3 1849 Gudmundrå (Y), Strömmås	24/10 1812 Gudmundrå (Y)-22/1 1864	Ersdotter, Lisa	28/4 1791 Gudmundrå (Y)-10/4 1874	
d 15/8 1994	Gudmundrå (Y), Frånö	d 10/8 1922 Gudmundrå (Y), Jättesta	Fränberg, Cajsa Stina	Fränberg, Måns. Klockare	21/12 1777 Gudmundrå (Y)-4/7 1851	
Kroppa, Nykroppa	g 22/6 1919	4	9 6/6 1813 Gudmundrå (Y)-9/9 1899	Israelsdotter, Magdalena	13/2 1779 Högsjö (Y)-13/12 1859	
g 14/11 1942	Lindgren	Lindgren, Bror Wilhelm. Handlande	Lindgren, Lars Magnus. Organist	Lindgren, OlofOlsson	25/5 1822 Gräsmark-9/2 1892 Fors (Z)	
Nr 1. ansökare	Rut Estrid	f 6/4 1874 Nora (Y), Prästbordet	26/7 1848 Gunnarskog-24/8 1911	Andersdotter, Stina	8/5 1820 Gunnarskog-25/12 1870 Sättna (Y)	
Höglin	f 4/9 1899	d 11/6 1937 Sollefteå (Y)	Fellidin, Anna Stina	Fellidin, Nils. Arbetare	10/10 1815 Säbrå (Y)-12/12 1890	
Hans Johnny	Gudmundrå (Y), Björsta	g 3/6 1900 Gudmundrå (Y)	10 6/8 1848 Härnösand (Y)-14/2 1932	Fellgren, Kristina	26/11 1812 Säbrå (Y), Åland-4/1 1879	
Skridskolöpare	d 16/9 1980	Söderström, Carolina	Söderström, Lars Larsson. Snickare	Olofsson, Lars	4/4 1785 Sunne-5/4 1867 Sunne	
f 26/2 1943	Ljusdal (X)	d 6/7 1931 Överlänås (Y), Kläpp	5/5 1830 Sunne, Bråstorp-24/10 1877	Ersdotter, Karin	18/6 1802 Sunne-11/11 1844 Sunne	
Kroppa, Storfors	5	Röös	11 5/5 1828 Nora (Y), Sandö-22/12 1907	Öman, Måns. Glasblåsare	10/4 1799 Nora (Y)-23/11 1833 Nora	
d	Viktor Emanuel	f 20/1 1863 Färnebo, Born	Rös, Olof Magnusson. Skräddare	Ersdotter, Lisa Märta	20/12 1798 Nora (Y)-5/2 1855 Nora	
g	Skogsarbetare	d 24/5 1891 Kroppa, Åskagen	3/8 1823 Väse, Rösebacken-5/9 1908	Rös, Magnus Ersson. Soldat	20/2 1793 Väse-11/3 1864 Väse	
Nr 3. mor	f 20/6 1889	g 25/5 1889 Kroppa	12 21/4 1829 Färnebo-6/4 1901 Grythyttan	Olsdotter, Anna	2/2 1801 Väse-7/4 1878 Väse	
Röös	Kroppa	Andersson, Maria Charlotta	Eriksson, Anders. Torpare	Nilsson, Jan. Bergs- och sexman	6/5 1793-7/8 1851 Färnebo	
Britta Ingegerd	d 30/6 1964	f 24/4 1870 Kroppa, Boängen	19/1 1825 Kroppa-1/5 1910 Kroppa	Carlsson, Greta Kajsa	25/4 1799-23/7 1857 Färnebo	
f 18/3 1923	Kroppa, Bernsnäs	d 8/5 1941 Vännäs (AC), Ulriksdal	Jansdotter, Lisa Charlotta	Nilsson, Erik. Torpare	24/6 1779 Färnebo-5/9 1849 Kroppa	
Kroppa, Gatan	g 30/7 1910	6	13 7/2 1836 Hällefors (T)-26/12 1925	Eriksdotter, Stina	1787 Färnebo-6/3 1858 Kroppa, Boängen	
d 11/3 2014	Frantz	Alida	Frantz, Karl Henrik. Räckaredräng	Andersdotter, Lisa	f 1817 Grythyttan (T)	
Kroppa, Nykroppa	f 16/1 1881	f 17/1 1850 Mangskog, Reinholdsfors	8/1 1813 Borgvik, Överud-13/10 1884	Grail, Carl Hindrik. Fransysk språkmästare på Karlberg		
28/4 2020	Kroppa, Storfors	d 30/5 1922 Kroppa, Storfors	14 10/6 1812 Sunne-26/5 1886 Mangskog	Skagerberg, Maria Olsdtr	25/1 1793 Borgvik-1/9 1863	
	d 20/8 1959	Kroppa, Storfors	Otter, Nils Nilsson. Mästersven, räckare	Asp, Per. Mästersmed.	12/7 1770, Sunne, Antonström-28/4 1836	
	Kroppa, Bernsnäs	d 19/2 1889 Kroppa, Storfors	Jansdotter, Kajsa	Kristoffersdotter, Britta	1769 Brunskog, Morianstorp-2/6 1847	
				Otter, Nils Nilsson	29/9 1791 Mangskog, Åstenås-22/3 1824 Boda	
				Olsdotter, Stina	3/2 1797 Boda, Takenetorp-26/8 1878 Boda	
				Larsson, Jan	17/3 1796 Brunskog, Sävvelskog-10/12 1870	
				Ersdotter, Britta	6/10 1797 Brunskog, Berga-26/2 1859 Brunskog	

Höstens program 2020

Arvika

Meddelas senare

Grums

Program på Svealokalen (HSO), Sveaplan 2:

15 september: Domstolsforskning. Britt-Marie Johansson, Värmlands Släktforskarförening

20 oktober: Åldringvården i Grums under de senaste 50 åren

17 november: Vita/Livsarkivet. Medverkande från Grums pastorat, Fonus och Grums begravningsbyrå

Forskarhjälp på biblioteket: 16/9, 30/9, 14/10, 28/10, 11/11, 25/11 kl. 14-17

Hagfors

Forskarhjälp på biblioteket: 1/10, 15/10, 29/10, 12/11, 26/11, 10/12 kl. 14-17.

Karlstad

Alla aktiviteter sker på Arkivcentrum, Almqvistsalen eller Edbergssalen. Programmen genomförs i samarbete med Arkivcentrums institutioner.

Torsdag 17 september kl. 18.30: Knektar, ryttare och båtsmän – Indelningsverket 1582-1901. Hans Högman

Måndag 28 september kl. 14: Ekshärad i sagor och sägner. Samuel Nilsson, Föreningen Skildra.

Torsdag 15 oktober kl. 14 och 18.30 (samma program två gånger): Hitta okänd fader med hjälp av DNA. Christina Sagersten – Finding Family

Måndag 26 oktober kl. 14: Mitt Nordvärmland – lite om släktforskning och lokalhistoria. Torleif Styffe

Torsdag 19 november kl. 18.30: ”Från fattigdom till utvandring”. Två filmer av Elisabeth och Nils Håkansson visas av Carl Håkansson

Måndag 30 november kl. 14: Bjurtjärn och Vassgård på 1800-talet. Hans Olsson, Kristinehamn

Kristinehamn

Program hösten 2020 Huvudbiblioteket Kristinehamn

23 september kl. 18.30: Prästen: Guds och statens tjänare, Lennart Nilsson, kyrkoherde em.

21 oktober kl. 18.30: Domstolsforskning. Britt-Marie Johansson

18 november k. 18.30: Bjurtjärn och Vassgård på 1800-talet. Hans Olsson, Kristinehamn

16 december kl. 18: Höstavslutning. Plats meddelas senare

Forskarhjälp i släktforskarrummet, kl.14-17: 8/9, 13/10, 10/11, 8/12

”Gruppforskning” för daglediga, hörsalen, kl.14-17: 2/9, 7/10, 11/11, 2/12

Säffle

Program på biblioteket om ej annat anges.

31 augusti kl. 18: Utflykt till Kvarnstugan i Kila. Arne Berg visar

28 september kl. 19: Rudqvistssläktens släkträff. Maria Klässbo

26 oktober kl. 19: Medlemmar berättar

30 november kl. 19: Program ej klart

Forskarhjälp på biblioteket kl. 16-19: 10/8, 14/9, 12/10, 9/11, 14/12

Som vanligt gäller, att ändrade program meddelas på Värmlandsrötter, liksom på föreningens Facebook-sida. I år råder ju extra osäkerhet p.g.a. virusläget. Vi följer naturligtvis rådande rekommendationer och restriktioner.

Vår programverksamhet genomförs i samarbete med

Folkuniversitetet